

Innovaatiotoiminta Lounais-Hämeen hevostalouden yrityskeskitymässä

Elina Vehmasto

MTT:n selvityksiä 172
42 s., 2 liitettä

Innovaatiotoiminta Lounais-Hämeen hevostalouden yrityskeskitymässä

Elina Vehmasto

ISBN 978-952-487-225-6 (Verkkajulkaisu)

ISSN 1458-5103 (Verkkajulkaisu)

www.mtt.fi/mtts/pdf/mtts172.pdf

Copyright

MTT

Elina Vehmasto

Julkaisija ja kustantaja

MTT Taloustutkimus, Luutnantintie 13, 00410 Helsinki

www.mtt.fi/mttl

Jakelu ja myynti

MTT Taloustutkimus, Luutnantintie 13, 00410 Helsinki

Puhelin (09) 56 080, telekopio (09) 563 1164

sähköposti julkaisut@mtt.fi

Julkaisuvuosi

2009

Kannen kuvat

Tapio Tuomela, Yrjö Tuunanen ja Marko Kullanen/MTT:n arkisto

Innovaatiotoiminta Lounais-Hämeen hevostalouden yrityskeskitymässä

Elina Vehmasto

MTT (Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus), Palveluyksikkö, 31600 Jokioinen, etunimi.sukunimi@mtt.fi

Tiivistelmä

Maaseutu on yrityksen toimintaympäristönä monella tapaa haastava. Siellä harjoitettava innovaatiotoiminta jää helposti korkean teknologian varjoon. Alueellisen kehittämisen julkiset tuet keskittyvät kaupunkeihin. Innovaatiopolitiikka on saattanut edistää aluekehityksen keskittävää kehitystä. Maaseutuympäristö ei tarjoa toimintaympäristöä, joka olisi määritelmällisesti innovatiivinen. Kuitenkin maaseudulla on voimavaroja, joilla voidaan luoda ja ylläpitää kannattavaa elinkeinotoimintaa. Tämä edellyttää innovaatiokykyä mahdollisuuksien havaitsemiseksi ja voimavaroja niiden hyödyntämiseksi. Koska yrityskeskitymät edesauttavat innovaatiotoimintaa, on niillä tärkeä merkitys maaseutumaisten alueiden elinvoimalle. Maaseudun osaamiskeskitymät ovat pääasiassa mikrokeskitymiä, osaamistihentymiä ja kumppanuusverkostoja. Yksi esimerkkialue maaseudun osaamiskeskitymästä on Lounais-Hämeen hevostalouden yrityskeskitymä.

Selvitys on osa keväällä 2008 alkanutta ”Innovatiivisuus maaseudun yrityskeskitymissä, esimerkkeinä bioenergia ja hevostalous” –hanketta. Tutkimuksen päätarkoituksena on selvittää, miten innovaatio-osaamista ja sen välittymistä maaseudun yrityskeskitymissä ja toimijaverkostoissa voidaan edistää. Käsillä oleva raportti koskee tutkimuksen osiota 2., jonka tavoitteena oli selvittää, mitkä ovat yrityskeskitymissä ja –verkostoissa toimivien maaseutuyritysten käsitykset nykyisten kehittämis- ja rahoitusvälineiden käytön esteistä ja mahdollisuuksista innovaatiotoimintansa tukemiseen.

Tutkimus tehtiin hevostoimialan yrityskeskitymässä Lounais-Hämeessä, jossa on kaksi valtakunnallisesti tunnettua hevosalan osaamistihentymää. Toinen on Pilvenmäen ravirata sekä sen ravitalliyrittäjät, ja toinen on Ypäjän alueen ratsualan tihentymä, jossa ratsutallien lisäksi sijaitsee Ypäjän hevosopisto, MTT hevostutkimus sekä hevosalan osaamiskeskus Hippolis. Raportin empiirisenä aineistona käytettiin kahta ryhmähaastattelua, joista toinen tehtiin ravitalliyrittäjien keskuudessa ja toinen ratsualan keskitymässä.

Tutkimuksen tuloksena havaittiin, että Lounais-Häme ei vielä ole yksi hevosalan osaamiskeskitymä, vaan sen sisällä on kaksi melko erillisistä, vielä vähän verkostoyhteistyössä ole keskitymää, joiden on mahdollista kehittyä yhdeksi hevosalan innovatiiviseksi ympäristöksi. Lisäksi havaittiin, että hevostalouslyritysten innovaatiotoiminnalla on käytössään niukat resurssit, eikä se ole vielä kiinnittynyt kansallisen innovaatiopolitiikan välineisiin.

Asiasanat: innovaatiopolitiikka, maaseutuyrittäjyys, hevostalous, osaamiskeskitymä, maaseutupolitiikka

Innovation activity at the equine cluster of South-West region Häme

Elina Vehmasto

MTT Agrifood Research Finland, Services Unit, FI-31600 Jokioinen, Finland, firstname.lastname@mtt.fi

Abstract

Rural areas are in many ways challenging as entrepreneurial environments. Innovations made by rural entrepreneurs are often overshadowed by urban innovations. Financial support of regional policies concentrates in urban surroundings. Countryside does not provide the kind of innovative milieu defined by many regional development theories. However, there are opportunities and special rural resources, which can be utilized for creating and maintaining profitable business activity. Thus, innovation is required to notice and take advantage of these opportunities. Clusters of enterprises settled in geographical regions have been found to be advantageous for innovation activity, and similarly they are at least equally important in rural areas. The dynamics of rural clusters is at present not very well known. One nationally known cluster of rural enterprises is the equine cluster of the South-West region of Häme, Finland.

This study is a part of larger research project “Innovation in Rural Clusters – cases of bio-energy and equine clusters” conducted by MTT Economic Research. The aim of this study was to clarify what are the main barriers of current financial and other supporting tools of national innovation policy, to successfully enhance the innovation activity in small equine stable enterprises in the case of the South-West Häme.

The data were based on two separate group interviews that were conducted in the equine cluster of South-West Häme. One group interview was performed among trotting-horse entrepreneurs of trotting-track Pilvenmäki. The other group survey was conducted among entrepreneurs of horseback riding stables in the regional area of Ypäjä. Both of these clusters of equine businesses are separately well known nationally.

The results of the study indicate that there are two micro clusters in the region, the trotting-horse cluster around Pilvenmäki, and the horseback riding cluster around Ypäjä. These micro clusters are currently functioning separate from each other. Nevertheless, there are very good preconditions for further development of the region to mature to be larger potential innovative environment of an overall equine sphere. Furthermore, the study indicates that at present there is scantiness of innovation resources among stable enterprises and only few connections to the national innovation policy tools.

Index words: innovation policy, rural entrepreneurship, equine entrepreneurship, cluster, rural politics

Sisällysluettelo

1 Johdanto	6
2 Teoreettinen tausta ja keskeiset käsitteet.....	8
2.1 Maaseutuyrittäjä ja innovaatiotoiminta	8
2.2 Innovaatiotoiminta osaamistihentymissä ja verkostoissa.....	10
2.3 Innovaatiopolitiikka ja innovaatiojärjestelmä	16
3 Aineiston hankinta	18
4 Aineiston analyysi ja tulokset	20
5 Loppukeskustelu	34
Kirjallisuus.....	38
Liitteet	

1 Johdanto

Kasvukeskusten ulkopuoliset alueet, etenkin maaseutualueet, ovat yrityksen toimintaympäristöinä monella tapaa haastavia. Alhaisen instituutio- ja väestötiheyden vuoksi paikallisen yhteistyön ja vuorovaikutuksen mahdollisuudet ovat huomattavasti vähäisemmät kuin keskuseuduilla. Samalla paikalliset markkinat ovat pienet ja etäisyydet asiakkaisiin pitkät. Myös osaavan työvoiman saatavuus on haaste. (Anttiroiko ym. 2006, s. 288.) Lisäksi maaseutuyrityksillä on vain vähän paikallisia kilpailijoita, mikä rajoittaa innovaatiotoimintaa, innovaatioiden kehittymistä ja leviämistä (Lievonon & Lemola 2004).

Kasvukeskusten ulkopuolella on myös toimialakohtaisia innovaatiotoiminnan ongelmia. Siellä usein harjoitettava matalan teknologian ja perinteisten alojen innovaatiotoiminta jää helposti korkean teknologian varjoon. Alueellisen kehittämisen julkiset tuet ovat keskittyneet kaupunkeihin. Keskusalueiden ulkopuolella on ollut vain vähän sellaisia yrityksiä tai muita tahoja, jotka ovat voineet käyttää hyväksi alueille suunnattua teknologian kehittämisrahoitusta. (Storhammar & Virkkala 2004a.) On mahdollista, että innovaatiopolitiikka on edistänyt aluekehityksen polarisoitumista eli keskittyvää kehitystä (Niemi & Virkkala 2005). Siellä, missä innovaatiotoiminnalla on heikoimmat voimavarat käytettävissään, on myös huonoimmat valmiudet hyödyntää lisävoimavaroja. (Lähteenmäki-Smith 2007)

Maaseutualueet eivät yleensä tarjoa yrityksille sellaista toimintaympäristöä, jota perinteisessä mielessä voitaisiin kutsua innovatiiviseksi toimintaympäristöksi. Silti kasvukeskusten ulkopuolella on alueita ja voimavaroja, joilla voidaan luoda ja ylläpitää taloudellisesti kannattavaa elinkeinotoimintaa. Tämä edellyttää innovaatiokykyä mahdollisuuksien identifioimiseksi ja voimavaroja niiden hyödyntämiseksi. Innovaatioiden syntyä ja hyödyntämistä pidetäänkin keskeisinä maaseutuyritysten kilpailukyvyn ja maaseudun sekä kasvukeskusten ulkopuolisten alueiden elinvoimaisuuden edistäjinä. Maaseutuympäristö voi tarjota innovaatiotoiminnalle sellaisia mahdollisuuksia, joita muut ympäristöt eivät tarjoa. Nämä mahdollisuudet voivat liittyä esimerkiksi paikalliseen kulttuuriin, ympäristöön, luonnonvaroihin ja raaka-aineisiin. (Storhammar & Virkkala 2004a ja 2004b.)

Nykyisin käytetty innovaatiopolitiikan määritelmä on sisällöltään huomattavasti laajempi, kuin varhaisempi teknologiapolitiikan käsite. Se sisältää ajatuksen alueellistamisesta ja hajauttamisesta. Silti alueellisen innovaatiopolitiikan, kuten osaamiskeskusohjelman, lähtökohtana ovat keskukset, joiden kautta pyritään edistämään innovaatiotoimintaa keskuksen vaikutusalueelle. On kuitenkin esitetty, että tarvittaisiin erityisesti perifeerisille alueille kohdistuvaa innovaatiopolitiikkaa, joka ottaa huomioon maaseutualueiden vahvuudet, kuten niissä jo olemassa olevat osaamistihentymät. (Storhammar & Virkkala 2004a.)

Koska yrityskeskittymät ja -verkostot edesauttavat innovaatiotoimintaa, katsotaan niillä olevan tärkeä merkitys maaseutumaisten alueiden elinvoimaisuuden kehittämisessä. Yrityskeskittymissä kasvukeskusten ulkopuolella toimivat yritykset pystyvät kompensoimaan

kriittisen massan vähydestä aiheutuvia haittoja ja kehittämisresurssien niukkuutta. (Paavola 2003) Tällöin keskeiseksi kehittämisresurssiksi nousee verkostoituminen muiden toimijoiden kanssa oman osaamisen ja resurssien täydentämiseksi. Tämä mahdollistaa erikoistumisen ydinosaamiseen ja parantaa innovaatiotoiminnan edellytyksiä (ks. Tekes 2003).

Maaseudun osaamiskeskittymät ovat kuitenkin erilaisia kuin kasvukeskuksissa sijaitsevat keskittymät. Maaseudulla ne ovat pääasiassa eräänlaisia osaamistihentymiä, mikrokeskittymiä tai -verkostoja, joiden lisäksi osaamista voi toki liittyä myös laajempiin alueellisiin osaamisverkostoihin. Kaiken kaikkiaan osaaminen, erikoistuminen, verkostoituminen ja innovaatiotoiminta kietoutuvat kasvukeskusten ulkopuolisissa yritystihentymissä yhteen kokonaisuudeksi, jonka toimintadynamiikkaa säätelevät monet kapeikot ja erityispiirteet. (esim. Alarinta 1998, Storhammar & Virkkala 2004a, Anttiroiko ym. 2006.)

Vaikka maaseutumaiset alueet kehittyvät harvoin niin kutsutuksi veturialueeksi (Lievonon & Lemola 2004), on onnistuneitakin esimerkkejä olemassa. Tällaisia ovat metsäalan teknologialan keskittymä Pohjois-Karjalassa, kutoma-alan yrityskeskittymä Etelä-Pohjanmaalla ja sikatalouden keskittymä Varsinais-Suomessa (Paavola 2003). Lisäksi maaseudun resursseja hyödyntäviä, kasvavia tulevaisuuden aloja, ovat hevostalous ja bioenergian tuotanto. Molemmista on jo muodostunut yrityskeskittymiä: hevostaloudesta esimerkiksi Lounais-Hämeeseen ja Uudellemaalle, bioenergiasta Oulun seudulle.

Tämä selvitys on osa keväällä 2008 alkanutta ”Innovatiivisuus maaseudun yrityskehittämissä, esimerkkeinä bioenergia ja hevostalous” –hanketta, jota rahoitti Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä, YTR. Kokonaishanke alkoi huhtikuussa 2008 ja se päättyi maaliskuussa 2009. Tutkimuksen päätarkoituksena on selvittää, miten innovaatio-osaamista ja sen välittymistä maaseudun yrityskehittämissä ja toimijaverkostoissa voidaan kehittää.

Kokonaistutkimuksen tarkastelukohteina ovat hevostalouden keskittymät Uudellamaalla ja Lounais-Hämeessä, sekä bioenergia-alan keskittymä Pohjois-Pohjanmaalla. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää millaisilla maaseutupoliittisilla toimilla voitaisiin edistää innovaatioiden syntyä ja näin edistää suomalaisten maaseutuyritysten kilpailukykyä ja maaseudun elinvoimaisuutta. Lisäksi tavoitteena on tuottaa tietoa maatalous- ja maaseutupolitiikan tueksi. Tämä raportti koskee hevostoimialan yrityskehittymää Lounais-Hämeessä, joka sisältää kaksi erilaista tihentymää. Toinen on Pilvenmäen ravirata sekä sen ravitalliyrittäjät, ja toinen on Ypäjän alueen ratsualan tihentymä, jossa ratsutallien lisäksi sijaitsee hevosopisto ja hevostutkimuslaitos. Raportin empiirisenä aineistona käytetään kahta ryhmähaastattelua, joista toinen tehtiin Pilvenmäen raviradan ravitalliyrittäjien keskuudessa ja toinen Ypäjän alueen ratsualan keskittymässä.

Kokonaistutkimuksella on useita erityistä tavoitetta. Tutkimuksen ensimmäisen osion tavoitteina on selvittää, miten maaseudun yrityskehittämissä ja -verkostoissa voidaan tunnistaa innovaatio-osaamiseltaan parhaat yritykset, sekä tutkia, mistä näiden yritysten innovaatio-

osaaminen rakentuu, ja miten muut yritykset voisivat ottaa näistä oppia. Käsillä oleva raportti koskee tutkimuksen osiota 2., jonka tavoitteena on selvittää, mitkä ovat yrityskeskittymissä ja –verkostoissa toimivien maaseutuyritysten käsitykset nykyisten kehittämis- ja rahoitusvälineiden käytön esteistä ja mahdollisuuksista innovaatiotoimintansa tukemiseen. Lisäksi, edellisiä osia yhteen kokoavan osion 3., tavoitteena on selvittää, millaisilla politiikkatoimenpiteillä innovaatioiden syntymistä ja leviämistä maaseutuyrityskeskittymissä ja -verkostoissa voitaisiin edistää.

Raportti etenee niin, että ensin esitellään keskeiset käytetyt käsitteet ja sitten empiirinen aineisto sekä analyysimenetelmä. Tämän jälkeen käsitellään tutkimuksen tulokset sekä keskustellaan muutamista keskeisistä löydöksistä.

2 Teoreettinen tausta ja keskeiset käsitteet

2.1 Maaseutuyrittäjä ja innovaatiotoiminta

Kun tutkitaan maaseutuyrityksistä, joudutaan määrittelemään mitä maaseudulla tarkoitetaan. Maaseudun määrittely ei ole ongelmatonta. Sitä on määritelty eri tieteen aloilla monenlaisin menetelmin. Esimerkiksi OECD:n määritelmää käytettäessä Suomen väestöstä 79 % asuu maaseutumaisissa kunnissa, ja 98 % Suomen kokonaispinta-alasta on maaseutua. Kun taas maaseutua määritetään kaupungista käsin, maaseutu määrittyy jäännöksenä, joka jää kaupunkiseutujen väliin. Kuntaperustaisen maaseutuluokituksen ongelmana puolestaan on, että myös kaupunkien ja kaupunkiseutujen sisään jää maaseutumaisia alueita. Maaseutua on rajattu lisäksi hallinnollisesti, alueellisesti, asutusmuotojen ja ulkoisten piirteiden mukaan, tai ammattien, elämänmuodon, alueellisen työnjaollisen roolin, organisaatioiden ja kulttuurin perusteella. Kaikissa määritelmissä on puutteensa, mutta määrittelyn valinnassa on keskeisintä se, mikä sopii minkin tarkastelun lähtökohdaksi. (Storhammar & Virkkala 2003, s. 16.) Tässä selvityksessä maaseuduksi käsitetään alueet, joissa hevostaloutta harjoitetaan, vaikka esimerkiksi Pilvenmäen ravirata sijaitsee Forssan kaupungin rajojen sisäpuolella.

Innovaatiotoimintaan tutkittaessa, on myös innovaatio määriteltävä. Tässä tutkimuksessa innovaatiomääritelmän perustana on Josep Schumpeterin innovaatiokäsite, joka on viime vuosina kokenut jonkinasteisen renessanssin tutkimuksen parissa (Ruuskanen 2004b). Schumpeteriläinen innovaatio on uusien asioiden tekemistä tai olemassa olevien asioiden tekemistä uudella tavalla. Se voi olla myös uuden tuotteen, uuden tuotantotavan tai menetelmän esittely, uuden markkinan avautuminen, uuden raaka-aineen ja puolivalmisteiden toimituslähteen haltuunotto, tai uuden teollisen markkinarakenteen toteuttaminen. Uutuusarvo voi siis liittyä tuotteeseen, raaka-aineeseen, markkinoihin, prosesseihin ja toimintatapoihin tai laajoihin teollisiin uudelleenjärjestelyihin. (Pietiläinen ym. 2005, Ruuskanen 2004b, Schumpeter 2000.) Innovaationa ei käsitetä vain toiminnan lopputulosta, vaan myös koko innovatiivista toimintaa (Storhammar & Virkkala 2004, s. 79).

Schumpeter (2000) linkittää myös yrittäjyyden määritelmän innovaatioon. Yrittäjä on henkilö, joka keksii innovaation ja toteuttaa sen käytännössä, sekä samalla rikkoo talouden tasapainon tuottamalla uusia kombinaatioita, innovaatioita. Yrittäjyyden – ja samalla innovoinnin – rooli on uudistaa taloutta. (Swedberg 2000, Pietiläinen ym. 2005, Ruuskanen 2004b).

Innovaatioita voidaan jaotella monilla eri tavoilla.¹ Esimerkiksi tuote-, palvelu- ja prosessi-innovaatiot eroavat toisistaan sekä ominaisuuksiltaan että yhteiskunnallisilta vaikutuksiltaan. Tuote-innovaatio saattaa luoda uutta kysyntää ja samalla uusia työpaikkoja. Myös palvelu-innovaatiolla on sama vaikutus. Sen sijaan prosessi-innovaatioilla tavoitellaan usein esimerkiksi kustannusten tai ympäristövaikutusten vähentämistä. Innovaatioita on mahdollista jakaa myös sen mukaan, mikä katsotaan niiden lähtökohdaksi. Lähtökohtia innovaatiolle voivat olla teknologia, tiede, kustannuslaskenta, asiakkaat, kumppanit tai uudet säädökset (Sitra 2002). Innovaatioita voidaan luokitella myös niiden merkityksen, kohteen, tuotannon tai vaikutuksen mukaan, tai ne voivat olla radikaaleja, huomattavia tai vähäisiä parannuksia (Alarinta 1998, s. 26–27). Innovaatiot on mahdollista nähdä paitsi teknisinä myös taloudellisina, sosiaalisina ja kulttuurisina prosesseina (Ståhle & Sotarauta 2002, s. 33). Innovaatiotoiminta ei näin ollen ole vain tekninen prosessi, vaikka sen tuloksena syntyykin uutta teknologiaa. Sen sijaan innovointi on pääosin inhimillinen ja sosiaalinen prosessi. (Ståhle & Sotarauta 2003, s. 53.) Sitä voidaan pitää myös yhteistyön sivutuotteena (Alarinta 1998, s. 26).

Maaseutuyritysten innovaatioprosessin piirteitä ovat Storhammar ja Virkkalan (2003, s. 90) empiiristen analyysien mukaan seuraavat seikat:

1. Innovaatiot ovat usein tuotteisiin ja tuotantoon liittyviä vähittäisuudistuksia.
2. Innovaatioprosessit liittyvät yleensä markkinoiden ja kysynnän piirteisiin, ja ovat harvoin tiede- ja teknologia-lähtöisiä.
3. Tärkeitä uudistuksen lähteitä ovat yhteydet asiakkaisiin ja toimittajiin.
4. Yrittäjien aktiivisuus on innovaatioprosessissa keskeistä.
5. Maaseutu on valikoitunut yrityksen sijaintipaikaksi yrittäjän kotipaikan mukaan. Lisäksi sijaintiympäristöön liittyvät raaka-aineen ja työvoiman saatavuus sekä toimialakeskittyminen.

Toimialan innovoinnissa tarvittavan tiedon luonne vaikuttaa innovaatiotoiminnan tuloksellisuuteen. Tarvittava tieto voi olla yleistä, jolloin innovaatioita voidaan kehittää soveltamalla sektorilla yleisesti käytettävissä olevaan tietoa. Tietotarve voi olla myös erikoistunutta siten, että tarvitaan tarkkaa ja kokemuksellista toimialan sisäistä tietoa. Kokemuksellista tietoa

¹ Ståhlen ym. (2004, s. 11) luettelon mukaan innovaatio voi olla uusi: teknologia, tuote, tuotevalikoima, tuotteen ominaisuus, prosessi, palvelu, kilpailuasetelma, asiakaskunta, asiakastarve, kulutustottumus, käyttötapa, parannus, kehittämisosaaminen, markkinointi-, myynti- ja jakeluosaaminen, johtamistaito, oppiminen, tieto tai kokemus, laatuominaisuus tai hyöty, strategia, liiketoimintamalli, organisoitintapa, ja yhteistoimintamuoto.

kuvataan usein hiljaiseksi tiedoksi. Mitä yleisempää tieto on, sitä helpommin se on kirjoitettavissa eli koodattavissa ja siten levitettävissä. Pitkälle analysoitu ja kirjoitettu tieto välittyy ammattikirjallisuudessa, kokouksissa ja tietoverkoissa. Tietotarve voi olla myös kompleksista, vaatien useiden eri alojen spesifien tietojen yhdistämistä, jolloin syy-seuraussuhteiden seuraaminen on monimutkaista. Maantieteellinen etäisyys ei kuitenkaan ole este monimutkaisenkään hiljaisen tiedon siirtymiselle yhden toimialan sisällä (Storhammar & Virkkala 2004, s. 21). Hiljaisen tiedon luottamuksellinen siirtyminen vaatii silti toistuvaa henkilökohtaista vuorovaikutusta. (Lievonen & Lemola 2004, s.44–48.)

Innovaatiotoiminta edellyttää, että verkostossa vaihdettava tieto pitää sisältää runsaasti ihmisten subjektiivisia kokemuksia ja omakohtaisia tunteita, ideoita ja ajatuksia. Varmolle faktoille perustaminen ei tuota innovatiivista toimintaympäristöä. Sen sijaan juuri epämääräisyydet, hämmennys, spontaanisuus ja virheet, eli tiedon kulun kaoottisuus, ovat innovatiivisen ympäristön tiedolle ja sen kululle tunnusomaisia. Yhteisten merkitysten prosessointi, jatkuva avoin dialogi, ja osallistuva ajatuksen vaihto ovat tällaisen tiedonsynnyn edellytyksiä. (emt., s.129)

Innovaatiotoiminta on usein mielletty ainoastaan uuden tiedon tuottamiseksi ja käyttöönotoksi. Innovaatiotoimintaa tulisi kuitenkin tarkastella koko toimintaympäristön, yhteistyömahdollisuuksien ja kommunikaation kautta. Innovaatio on siis paitsi uusien ideoiden luomista niin myös niiden hyödyntämistä. Ideasta tulee innovaatio vasta, kun idea on saanut hyväksynnän ja se on otettu käyttöön markkinoilla, organisaatiossa tai jossakin yhteisössä. Tällaisen innovaatioprosessin tärkeimmät tehtävät ovat Kanterin (2000) mukaan: 1) idean tuottaminen, 2) koalition rakentaminen, 3) idean toteuttaminen, 4) levittäminen ja diffuusio. Parhaiten leviävät sellaiset innovaatiot, joita on helppo kokeilla, ja myös hylätä, helppo ottaa käyttöön asteittain, jotka ovat konkreettisia, ja joiden hyöty on heti nähtävissä. (Stähle & Sotarauta 2002.)

2.2 Innovaatiotoiminta osaamistihentymissä ja verkostoissa

Innovaation syntyy vasta silloin, kun se on otettu käyttöön, tai kun joissakin käytännöissä on tapahtunut sosiaalinen muutos. On alettu puhua erityisesti sosiaalisista innovaatioista. Sosiaalisella innovaatiolla voidaan viitata innovaatioprosessin sosiaaliseen luonteeseen, mutta myös innovaatioprosessin kohteeseen (so. uudenlainen toiminta- tai sääntelymalli, joka vaikuttaa organisaatioon tai yhteiskuntaan), tai innovaation vaikutukseen (esim. sosiaalisen tasa-arvoisuuden tai eriarvoisuuden tuottaminen) (Stähle 2004). Sosiaaliset innovaatiot ovat ongelmanratkaisuun suuntautuneita sosiaalisia suhteita, organisaatioita tai instituutiouudistuksia, joiden tarkoituksena on ratkaista teknologiaan, kaupallistamiseen, organisaation toimintaan tai sosiaalisiin käytäntöihin liittyviä ongelmia (Ruuskanen 2004). Sosiaalisen innovaation käsitteellistäminen tuo esiin sen, että myös teknologinen innovatiivisuus edellyttää muutoksia sosiaalisissa prosesseissa (Pietiläinen ym. 2005, s. 15.)

Innovointi tapahtuukin lähes poikkeuksetta yhteistyössä useiden toimijoiden välillä. Yritykset eivät siis innovoi yksinään, vaan vuorovaikutuksessa erilaisten toimijoiden kanssa. Vuorovaikutuksen osapuolia voivat olla hankkijat, asiakkaat, muut yritykset, tutkimus- ja koulutusyksiköt ja välittävät instituutiot. (Storhammar & Virkkala 2003, s. 14, 122.) Yrityksen innovaatioprosessi on siten vahvasti sidoksissa niin yrityksen sisäisiin kuin ulkoisiinkin vuorovaikutusverkostoihin (Storhammar & Virkkala 2004, s. 8). Siksi innovaatiotoimintaa tulee tarkastella koko toimintaympäristön resurssien, yhteistyömahdollisuuksien ja kommunikaation kautta. Innovaatiossa on täten kyse toimijoiden välisestä dynamiikasta tietyssä toimintaympäristössä. Tällöin voidaan puhua innovaatioympäristöistä tai innovatiivisesta toimintaympäristöstä, jonka tärkein osa ovat toimivat verkostot, jotka muodostuvat tiiviistä kytköksistä, luottamuksesta ja monenvälisistä positiivisista riippuvuussuhteista. (emt. s. 55) Yhdenlainen innovatiivinen ympäristö voi olla yrityskeskittymä.

Yrityskeskittymässä voi olla tietyllä toimialalla toimivia tai sitä palvelevia yrityksiä samalla maantieteellisesti määritettävissä olevalla alueella. Yrityskeskittymä syntyy usein alueen perinteiden ja muiden paikallisten voimavarojen varaan. Toimialakeskittymä alkaa muodostua, kun jollakin alueella oleviin yrityksiin sidoksissa olevia uusia yrityksiä alkaa keskittyä niiden läheisyyteen. Yrityskeskittymään tulevat yritykset voivat sijoittua markkinointi- ja jakelukanaviin, tai täydentävien tuotteiden tai palvelujen tuotantoketjuun. Monissa yrityskeskittymissä on mukana lisäksi julkisia laitoksia, esimerkiksi oppilaitoksia sekä tutkimus- ja kehittäjäorganisaatioita. (Porter 1998, Paavola 2003). Klusterin kehitysvaiheet voidaan jakaa piilevään, ilmaantuvaan, kehittyvään, kehittyneen vaiheen sekä uudistuvan klusterin kehitysvaiheiksi (Alarinta 1998, s. 39).

Yksittäisten yritysten on todettu saavan keskittymässä sijainnin myötä kilpailuetua yhtäältä yritysten välisen yhteistyön ja toisaalta keskinäisen kilpailun kautta. Kilpailu kannustaa tuotekehitykseen ja oman toiminnan kehittämiseen. Sijainti yrityskeskittymässä voi tukea eri tavoin yrityksen mahdollisuuksia toimia aiempaa tuottavammin. Voi olla mahdollista hankkia tuotantopanoksia läheltä, tai tehdä yhteishankintoja. Palveleva yritystoiminta saattaa sijaita lähellä, tiedonvaihtoon voi olla hyvät mahdollisuudet alan toimijoiden kesken, ja uusien innovaatioiden omaksuminen mahdollisesti nopeutuu. Yrityskeskittyminen menestymistä tuetaan myös politiikkatoimilla, esimerkiksi suuntaamalla julkisin varoin tehtävää koulutusta ja tutkimusta yrityskeskittymäalueille, pyrkimyksenä edistää innovaatioiden kehittämistä ja leviämistä alueella. (Porter 1998, Paavola 2003.)

Anttiroiko kumppaneineen (2006, s. 50) katsoo, että tuotannollisen keskittymän kilpailuvaikeus perustuu moniin eri tekijöihin. Heidän mukaansa voidaan tunnistaa useita positiivisia kasautumistekijöitä, jotka tulevat esiin yrityskeskittymissä. Näitä ovat 1) ulkoisvaikutukset, jotka tarkoittavat parempaa dynaamista tehokkuutta ja oppimismahdollisuuksia, 2) läheisyyssäästöt muun muassa siirtokustannuksissa, markkinoinnissa ja informaation vaihdossa, 3) synergiatekijät, jotka lisäävät innovaatiokapasiteettia, mahdollistavat imitoinnin sekä yhteistyön erilaisten toimijoiden kanssa, 4) houkutustekijät, jotka vetävät puoleensa uusia

toimijoita ja asiakkaita, 5) joustavuustekijät esimerkiksi työntekijöiden liikkuvuudessa, alihankintasuhteissa ja toimintojen ulkoistamisessa, sekä 6) erikoistumistekijät, jotka mahdollistavat, että tuotantoprosessin vaiheita voidaan jakaa keskittymän yritysten kesken, sekä skaalaedun ja innovaatiopotentialin. Lisäksi 7) julkiset toimijat, kuten kunnat ja valtio, perustavat mielellään yrityspalvelutoimintojaan keskittymiin.

Maaseudun osaamiskeskittymät ovat kuitenkin usein eräänlaisia mikrokeskittymiä (Anttiroiko ym. 2006, s. 114) tai osaamistihentymiä (Storhammar & Virkkala 2004a.). Maaseutuyritykset joutuvat pääsääntöisesti hakemaan keskeiset yhteistyösuhteensa paikallisen toimintaympäristön ulkopuolelta (Alarinta 1998, Storhammar & Virkkala 2003). Maaseudun yrityksille maantieteellinen etäisyys ei silti ole innovaatiotoiminnan ylitsepääsemätön este, koska henkilökohtainen vuorovaikutus voi toimia hedelmällisesti laajallakin maantieteellisellä alueella (Alarinta 1998; Lievonen & Lemola 2004, s. 65–66). Niinpä maaseutuyritysten näkökulmasta paikallisen toimintaympäristön ja ei-paikallisten verkostojen erottelu voi olla keinotekoisista (Storhammar & Virkkala 2004b, s. 20). Monissa klusteritutkimuksissa onkin varoitettu liioittelemasta maantieteellisen läheisyyteen perustuvien arvoketjujen ja verkostojen merkitystä (Kutinlahti & Oksanen 2007, s. 36).

Myös tiedonkulun tutkimuksissa on todettu, että maantieteellinen etäisyys ei ole este tiedon leviämislle yhden toimialan sisällä (Storhammar & Virkkala 2004, s. 21). Aiemmissä tutkimuksissakin on huomattu, että erittäin tärkeä tiedollisen ja sosiaalisen tuen antaja on ryhmä ihmisiä ja organisaatioita, joita yhdistää toimiminen samalla toimialalla.

Tärkeintä kuitenkin on, että yrittäjä on verkostoyhteistyössä hyvien kumppanien kanssa, olivatpa nämä samalla tai muulla toimialalla, lähellä tai kaukana (Alarinta 1998, s. 12, 120). Tällöin maantieteellisen keskittymän sijasta, yrityksen toiminta-alue voidaan määritellä konstruktiiivisesti, inhimillisen toiminnan ja vuorovaikutuksen kautta, jolloin tullaan lähelle niin sanotun oppivan alueen (Lähteenmäki-Smith 2007, s. 86–87), tai innovatiivisen ympäristön –käsitteitä, jotka perustaltaan ovat lähes synonyymejä (Anttiroiko ym. 2006, s. 48).

Innovatiivinen ympäristö voidaan määritellä epämuodollisten sosiaalisten suhteiden verkostoksi. Se ei välttämättä ole maantieteellinen yksikkö, vaan se on prosessi, joka liittyy yhteen elinkeinotoiminnan keskeisiä elementtejä, resursseja ja toimijoita sekä paikallisen kulttuurin erityispiirteitä. Se tarkoittaa sekä keskinäistä riippuvuutta, että ulkoista avoimuutta. Siinä vuorovaikutus on kiinteämpää kuin avoimilla markkinoilla, mutta löyhempää kuin hierarkisessa organisaatiossa. Sen sisällä prosessi on jatkuvaa havainnointia, ymmärtämistä ja toimintaa. Prosessin keskeisiä elementtejä ovat vuorovaikutus, rakenteellinen dynaamisuus ja uuden luomisen prosessiluonne. Interaktiivisen prosessin jatkuvuus näkyy uusien verkostojen syntymisenä ja kollektiivisena oppimisprosessina. Se tuottaa organisatorisia prosesseja, jotka liittyvät ulkoistamisen ja orgaanisen integroimisen kaksoislogiikkaan. (Alarinta 1998.)

Ulkoistamisen logiikka on keskeinen yritysten välisen yhteistyön syntymiselle, eikä vähiten siksi, että se synnyttää myös epämuodollisia suhteita ja ei-materiaalista vaihtoa. Orgaaninen integroiminen puolestaan tarkoittaa sitä, että innovatiivisessa ympäristössä syntyy niin sanottu orgaaninen kehikko, joka voi hallita yritysten monimutkaisia verkostoja. Innovatiivisen ympäristön verkostot ovat siis sekä paikallisia että paikallisen alueen ulkopuolisia. Tällainen ympäristö linkittää yhteen talouden, kulttuurin ja teknologian rakenteita, jotka muuttavat resursseja hyödynnettävään muotoon. (ks. Alarinta 1998, s. 32–43, 53, 69.)

Oppivan alueen lähtökohdasta kehittämisen kohteena voivat olla myös perinteisten alojen yritykset. Oppivan alueen innovaatioprosesseihin kytketään myös alemman asteen oppilaitokset. (Storhammar & Virkkala 2004a, s. 251) Tämä sopii hyvin Lounais-Hämeeseen, jossa sijaitsee useita ammattikorkeakoulun yksiköitä, ja hevosopisto sekä MTT. Oppilaitokset lisäävät alueen institutionaalista tiheyttä, edistävät alueen elinvoimaisuutta sekä innovointipotentiaalia (Anttiroiko ym. s. 289). Kuitenkin maaseutualueiden yritysten ja osaamistihentymien kiinnittyminen keskusalueisiin ja niiden tarjoamiin verkostoihin on myös tärkeää. Toisaalta muutamien aktiivisten instituutioiden ja yritysten toiminta, yhteistyö ja onnistumiset saavat koko maantieteellisen alueen tuntumaan aktiiviselta (Alarinta 1998, s. 147), mikä edesauttaa keskittymän konstruktivista muodostumista.

Olipa `alue` sitten maantieteellinen tai innovatiivinen - alueen kilpailukykyyn katsotaan vaikuttavan sen, miten tehokkaita yhteistyö- ja innovaatioverkostoja sinne on muodostunut. Verkostomainen yhteistyö on tyypillistä innovatiiviselle ympäristölle. (Lievonen & Lemola 2004, s. 34–35.) Verkostoja voidaan pitää yhteistyörakenteina tiiviimpinä ja rajatumpina, kuin yrityskeskittymiä. Verkostoihin liittyy tietoinen toiminta synergia edun saavuttamiseksi, kun taas keskittymissä olevien yritysten toiminta ei välttämättä ole tietoista toimintaa keskittymän hyväksi. (Paavola 2003.) Potentiaalisesti innovatiivinen ympäristö alkaa usein muodostua siitä, kun toimijat huomaavat, että yhteistyöllä on voitu alentaa kustannuksia, ja kun ollaan kiinnostuneita siitä tiedosta, mitä muilta toimijoilta voidaan saada. (Alarinta 1998, s. 147)

Verkostot ovat innovaatiotoiminnan ytimessä. Innovaatiotoiminnan harjoittaminen ja selittäminen ilman verkostoja on käynyt mahdottomaksi. Vaikka verkostot ovat välttämättömyys, ei tämä tarkoita sitä, että ne aina toimisivat tuloksellisesti. Myös verkostot voivat epäonnistua. Niillä on hyvät ja pahat kehänsä. Syy vaikeuksiin voi olla esimerkiksi valtarakenteen epätasapaino, tai sisäisen ohjauksen puute. Verkoston jäsenet tuovat siihen omat intressinsä, toiveensa, asenteensa ja ennakkoluulonsa. Verkoston toiminnan onnistumiselle on tärkeää, että siitä saa jotain enemmän kuin muulla tavalla toimittaessa. Vain tällöin verkoston toiminnalle syntyy riittävä luottamus osallistujien taholta. Onnistuessaan verkostot ovat enemmän kuin osiensa summa. Niiden toiminta perustuu luottamuksen lisäksi vapaaehtoisuuteen ja vastavuoroisuuteen sekä tiedon ja kokemuksen jakamiseen. (Kuitunen & Haila 2007, s. 54–57.)

Pelkkä verkostoitumisen määrä ei lisää minkään yrityksen tai alueen innovaatiokapasiteettia. Innovaatiotoiminnan kannalta ratkaisevaa on vuorovaikutuksen tiheys ja laatu. Innovaatioverkostoksi ei voi muodostua mikä tahansa verkostosuhde. Keskeistä innovaatioverkostossa on vastavuoroisuus ja henkilökohtainen luottamus, eli tiiviit sosiaaliset suhteet. (Stähle & Sotarauta 2002, 2003.) Innovaatioverkosto on yhteistyöverkoston erityismuoto, joka tavoittelee tiedon, tuotteiden tai palvelujen kehittämistä. Tärkein syy innovaatioverkoston muodostumiseen on oman yrityksen osaamisen täydentäminen yhteistyökumppanin taidoilla. (Lievonen & Lemola 2004, s. 34–35.)

Innovaatioverkostot ovat yksi osa yrityksen verkostomaista toimintaa. Taloustieteen näkökulmasta verkostomainen yritystoiminta kokonaisuudessaan mahdollistaa eri toimijoiden toisiaan täydentävien resurssien yhdistämisen. Verkostomainen yritystoiminta tarkoittaa strategista kumppanuutta² muiden yrittäjien tai yritysten kanssa (Varamäki ym. 2003). Verkostomaisessa yritystoiminnassa kukin yritys keskittyy ydinosaamiseensa, ja hankkii muun osaamisen ja palvelut partnereilta (Ollus ym. 1998a). Yritykset siis ottavat paikkansa verkostossa erikoistumalla tiettyihin osaamisalueisiin (TT 2001). Verkostossa yritys voi keskittyä kapeampaan osaamisen alueeseen, mutta kehittyä siinä kilpailukykyiseksi huippuosaajaksi. Verkostoitumalla yritys voi karsia ydintoimintojensa ulkopuoliset rönsyt ja niihin sitoutuneen pääoman. (Niemelä 2002)

Verkostoituminen ja verkostot liittyvät läheisesti sosiaalisen pääoman käsitteeseen. James S. Colemanin (1988) mukaan yhteisön etua korostavien normien ylläpito edellyttää sosiaalisen rakenteen sulkeutuneisuutta (*social closure*), eli yhteisön sisäisiä tiheitä sosiaalisia verkostoja. Myös Robert D. Putnam (1993, 2000) korosti tiheiden vastavuoroisuuteen perustuvien horisontaalisten suhteiden merkitystä, vaikka lavensi myöhemmin käsitettään jakamalla sen yhdistävään (*bridging*) ja sitovaan (*bonding*) ulottuvuuteen. Putnamin (1993) mukaan tiiviys ei toimi yhteistyön ja luottamuksen hyväksi, jos verkoston toimijat eivät ole tasavertaisessa, horisontaalisessa, suhteessa toisiinsa nähden. Suhteen vertikaalisuus voi aiheuttaa epäsymmetrisiä velvoitteita ja riippuvuutta, mikä voi johtaa epäluottamuksen noidankehään. (Johanson 2000.)

Mark Granovetter (1973) puolestaan korosti niin sanottujen ”heikkojen siteiden vahvuutta” (*strength of weak ties*). Hänen mukaansa yhteisön ulkopuolelle suuntautuvat heikot siteet ovat keskeisiä erityisesti uuden tiedon välittymiselle. Ne ovat tärkeitä, koska ne yhdistävät yksilöitä muuten erilaisista tai maantieteellisesti etäisistä ryhmistä. Ne voivat myös olla yrittäjälle se suunta, johon kasvattaa verkostoaan, ja löytää uusia sopivia yhteistyökumppaneita (Varamäki ym. 2003, Pietiläinen ym. 2005).

² ”Strateginen kumppani” kuvaa alihankkijan kasvanutta roolia yrityksen kilpailukyyn parantajana. Ali- ja osahankintasopimuksissa on alettu korostaa pitkäaikaisuutta kertaluonteisten hankintojen sijaan. Pitkäaikaisella sopimussuhteella pyritään tuotteiden laadun ja strategisen tiedonvaihdon parantamiseen. Alihankintasuhde voi kehittyä yhteistyösuhteeksi vähitellen. Kun perinteisestä alihankinnasta on siirrytty strategista kumppanuutta kohti, yhteistyö on syventynyt. Samalla suhteen luonne on muuttunut epäluuloisesta ja etäisestä suhteesta kohti läheistä ja yrityksen kannalta elintärkeää, strategista suhdetta. (Paija ym. 1998b: 32–35.)

Useat tutkijat ovatkin vuosisadan vaihteen tienoilla rakentaneet sosiaalisen pääoman käsitteelle teoreettista kehikkoa, joka yhdistää vahvojen ja heikkojen suhdemuotojen tarkastelun (esim. Woolcock 1998, Nahapiet & Ghoshal 1998, Lin 1999, Ruuskanen 2001, Adler & Kwon 2002). Myös monet yritystoiminnan verkostoja ja sosiaalista pääomaa tarkastelleet tutkijat ovat ottaneet teoreettiseksi lähtöoletukseksi yhdistelmän, jossa katsotaan sosiaalisen pääoman optimitason – taloudellisen toiminnan kannalta katsottuna - sijoittuvan jollekin näiden kahden sosiaalisen suhderakenteen ääripään välille. (esim. Johanson 1998 ja 2000, Westerlund & Bolton 2003.) Yrityksen verkoston vahvuudeksi on katsottu se, että siihen sisältyy sekä heikkoja että vahvoja siteitä (Ollus ym.1998a: 46). Näin myös verkostomaisen yritystoiminnan katsotaan sijoittuvan tiiviin hierarkiaan, esimerkiksi yritysorganisaation, ja löyhiä suhteita edustavien markkinoiden väliin.

Verkostojen lisäksi sosiaalisen pääoman keskeinen elementti on luottamus. Adam Seligman (2000) erottaa systeemisen luottamuksen (*confidence*) ja henkilöihin liittyvän luottamuksen (*trust*). Systeeminen luottamus ilmenee suhteessa abstrakteihin järjestelmiin ja henkilökohmainen luottamus suhteessa tiettyyn henkilöön. Verkostomainen yrittäjävyys vaatii luottamusta sekä verkostomaista organisoitumista kohtaan, että kumppaneita kohtaan (Ruuskanen 1999).

Maaseutuyrittäjiä syytetään usein yhteistyötä tuottavan sosiaalisen pääoman vähäisyydestä (ks. Anttiroiko ym. 2006). Ruuskanen (1999) on havainnut, että yhteistyöstä pitäytyminen ei niinkään ole luottamuksellinen ongelma, vaan sen perustana on usein pienyrittäjän rationaalinen ajattelu. Yhteistyöhön sitoutumisen pelätään kaventavan pienyrittäjän itsemääräämisoikeutta. Maaseutuyrittäjälle yrittäjävyuden motiivina on usein itsensä tai perheensä työllistäminen, ei yrityksen kasvu. Kasvun sijasta yrittäjälle voi olla tärkeämpää toiminnan jatkuvuus. Tämä kannustaa pienimuotoiseen yrittämiseen ja riskien karttamiseen. Maaseutuyrittäjävyys liittyy usein kiinteästi elämäntapaan, jolloin myös pyrkimys monipuoliseen työnkuvaan voi olla erikoistumisen ja laajentamisen este. Jos yritys työllistää vain yrittäjän ja muutaman työntekijän, yritys pyrkii mieluummin luomaan tasa-arvoisia, horisontaalisia yhteistyösuhteita, jotka eivät muuta yrittäjän työn luonnetta yksitoikkoiseksi. (Alarinta 1998, s. 150–154, Ruuskanen 1999, Lievonen & Lemola 2004, s. 77–78.)

Alarinta (1998) on todennut, että maaseudulla pienen yrityksen toimintaympäristö on moniaineksinen kokonaisuus, jossa esimerkiksi sosiaalinen vuorovaikutusympäristö ja taloudellinen toimintaympäristö ovat kietoutuneet yhteen, ja jossa maantieteellinen etäisyys ei ole este yhteistoiminnalle (Alarinta 1998, Lievonen & Lemola 2004, s. 65–66.) Koska yksittäisen yrityksen voimavarat eivät riitä koko innovaatioprosessin hallintaan, yritykset hakevat verkostoitumalla tietoa ja voimavaroja innovaatiotoimintaansa. Innovaatiojärjestelmä on olemukseltaan sosiaalinen ja se on vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa (Storhammar & Virkkala 2004a, s. 245–246)

2.3 Innovaatiopolitiikka ja innovaatiojärjestelmä

Innovaatiotoiminnan edistäminen on nähty keskeisenä politiikkakeinoa lisätä suomalaisten yritysten kilpailukykyä ja kasvua. Innovaatiopolitiikalla tarkoitetaan sitä valtiollisen toiminnan aluetta, jonka tehtävänä on pyrkiä vaikuttamaan teknologian ja prosessien muutokseen, sekä tämän muutoksen suuntaan ja vauhtiin. Markkinatalouden näkökulmasta innovaatiopolitiikassa on kyse valtioninterventiosta, eli julkisen sektorin puuttumisesta markkinamekanismin toimintaan. Intervention suotavuutta perustellaan markkinoiden puutteellisella toiminnalla. Markkinamekanismi ei takaa, että investointien määrä ja suuntautuminen ovat kokonaistaloudellisesti ja yhteiskunnallisesti optimaalisia. (Lemola 2006, s. 13–14.)

Innovaatiopolitiikka on osa elinkeinopolitiikkaa. Sen taustalla ovat 1990-luvulla tapahtuneet kolme suurta alueellisen kehittämissuunnitelman muutosta. Ensinnäkin, tehokkuustavoitteen merkitys kasvoi tasa-arvotavoitteen kustannuksella. Toiseksi, aluepolitiikka eriytyi kaupunkipolitiikaksi, osaamiskeskuspolitiikaksi ja maaseutupolitiikaksi. Kolmanneksi, valtiojohtoisesta aluepolitiikasta siirryttiin monitasoiseen ja monitoimijaiseen alueelliseen kehittämiseen, jota toteutetaan ohjelmaperusteisesti. Ohjelmaperusteinen aluekehittäminen on tarkoittanut sitä, että yksittäisiä hankkeita ja projekteja on koottu monivuotisiksi ohjelmiksi. Näistä tärkeimmiksi aluekehittämisen välineiksi ovat nousseet sisäasiainministeriön hallinnoimat kansalliset ohjelmat, osaamiskeskusohjelma, aluekeskusohjelma, suurten kaupunkien politiikkakokonaisuus, maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma ja saaristo-ohjelma sekä EU:n ohjelmista niin sanotut tavoiteohjelmat. Valtioneuvosto määrittelee valtakunnalliset alueellisen kehittämisen yleistavoitteet määrääjäksi, käytännössä omaksi hallituskaudekseen. Sisäasiainministeriö vastaa valtakunnallisten alueiden kehittämistä koskevien tavoitteiden valmistelusta yhteistyössä muiden ministeriöiden ja maakunnan liittojen kanssa. Alueella suunnittelu tapahtuu maakunnan liittojen johdolla. Liitoissa laaditaan pitkän aikavälin suunnitelma (maakuntasuunnitelma), keskipitkän aikavälin suunnitelma (maakuntaohjelma) sekä sen toimeenpanosuunnitelma. Maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelma kattaa pääosan alueille jaettavasta EU-rahoituksesta ja sen kansallisesta vastinrahoituksesta, mutta määrärahojen varsinaiset jakopäätökset tehdään muualla. Ennen päätösten tekoa hankkeita käsitellään maakuntien yhteistyöryhmissä. (Lemola 2006, s. 24–25.)

Ohjelmaperusteisen kehittämisen syntyminen aiheutti EU:n aluepolitiikka ja rakennerahasto-ohjelmat vuoden 1995 jälkeen. Muutosta ilmentää aluekehittämissuunnitelman siirtäminen vuonna 1994 perustetuille maakuntien liitoille ja valtionhallinnon kokoaminen yhteen alueelliseksi työvoima- ja elinkeinokeskuksiksi. Toisaalta alueellistumista on tapahtunut myös kunnista maakuntiin päin kuntayhtymien muodossa. EU:n merkitys on huomattava aluekehittämisen taloudellisten resurssien kannalta. Alueellisen innovaatiopolitiikan rahoituksesta huomattava osa tulee EU:n rakennerahastoista. EU:n alueellisen innovaatiopolitiikan perimmäinen tavoite on tukea heikoimmin kehittyneitä alueita. (Storhammar & Virkkala 2004a, s. 248–250)

Ohjelmaperusteisesta aluekehittämisestä puhuttaessa tarkoitetaan sisäasiainministeriön hallinnoimia alueiden kehittämislain mukaisia erityisohjelmia. Näitä ovat muun muassa osaamiskeskusohjelma, aluekeskusohjelma, ja maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma. Vallitsevan kansallisen innovaatiopolitiikan näkökulmasta näistä tärkein on osaamiskeskusohjelma. Osaamiskeskukset eivät ole kompakteja ohjelmia, vaan ne ovat sateenvarjoja monenlaisille projekteille. Ohjelman tavoitteena on muun muassa kansainvälisesti kilpailukykyisten osaamiskeskusten synnyttäminen, valittujen klustereiden huippuosaamisen tehokkaampi hyödyntäminen, ja alueellisen erikoistumisen tukeminen. Ensimmäinen osaamiskeskusohjelma käynnistyi vuonna 1994. Osaamiskeskusohjelmilla on aluekeskusohjelmien kanssa monia yhteisiä painotuksia, kuten mukana olevien kaupunkiseutujen olemassa olevien vahvuuksien painotus.

Aluekeskusohjelma puolestaan käynnistyi vuonna 2001. Aluekeskukset ovat ankkuroituneet seutukuntatasoille. Ohjelman tavoitteena on kaupunkiseutujen vahvuuksien ja osaamisen sekä erikoistumisen ja yhteistyön kehittäminen. Vuosien 2004 - 2006 ohjelman tavoitteena oli tukea kuitenkin myös aluekeskusten ja niiden ulkopuolisten maaseutualueiden yhteistyötä ja verkottumista. Aluekeskusohjelman merkityksen on arveltu olleen suurempi pienissä ja keskisuurissa kaupungeissa. Aluekeskusohjelmassa vertailukohteita haetaan mieluummin kansalliselta kuin kansainväliseltä tasolta. (Lemola 2006, s. 28.) Aluekeskukset ovat järjestäytyneet verkostoiksi tiedon ja kokemuksen kokoamiseksi, vaihtamiseksi ja arvioimiseksi. Pienten aluekeskusten verkostoon kuuluvat Forssan, Koillis-Suomen, Oulun eteläisen, Savonlinnan, Ylä-Savon ja Kauhajoen seudut. Keskeinen elementti pienten aluekeskusten osaamisperustan vahvistamisessa on verkostoituminen suurempiin keskuksiin. (Sisäasiainministeriö 2006.)

Kansallinen innovaatiojärjestelmä sisältää instituutioita, yksityisiä ja julkisia toimintatapoja, politiikkoja ja rahoituslähteitä, jotka eri tavoin tukevat ja kannustavat yrityksiä innovointiprosessissa (Lemola 2006, s. 13–14). Innovaatiojärjestelmään kuuluu lukuisa joukko erilaisia kehittämis- ja rahoitusvälineitä. Näitä ovat erilaiset kansalliset sekä Euroopan unionin kehittämisohjelmat, joiden kautta rahoitusvälineet realisoituvat. Kansallisia kehittämisohjelmia ovat siis aluekeskusohjelmat, osaamiskeskusohjelmat sekä maakuntaohjelmat ja maaseudun kehittämisohjelmat. Maaseudun kehittämisessä hyödynnetään kansallista ja EU:n ohjelmapolitiikkaa. Maaseutua koskevia EU:n kehittämisohjelmia ovat tavoiteohjelmat, kuten yhteisöaloitteet Leader ja Interreg. Lisäksi maaseudun kehittämiseen kohdistuu kaksi EU:n rakennerahastoa, Euroopan aluekehittämisrahasto (EAKR) sekä Euroopan sosiaalirahasto (ESR). (esim. Lievonen & Lemola 2004.) Kehittämishankkeiden paikallisia vastuuorganisaatioita ovat kunnat, kehittämisorganisaatiot, oppilaitokset, teknologiakeskukset, toimintaryhmät, yhdistykset ja yritysryhmät. Erityisohjelmia koordinoivat maankuntaliitot, joilla on jonkin verran resursseja aluekehittämisohjelmien toteuttamiseen, mutta pääosa resursseista ja yritystuista allokoidaan TE-keskusten kautta. (Niemi & Virkkala 2005.)

TE-keskusten lisäksi tärkeimpiä alueellisia innovaatiotoimintaan liittyviä rahoittajia ja rahoituspäätösten tekijöitä ovat Tekes, Finnvera ja lääninhallitukset. KTM:n hallinnonalalla myönnetään EU:n rakennerahasto-ohjelmien kautta rahoitusta erilaisiin yritystoiminnan kehittämishankkeisiin. TE-keskukset myöntävät EU-rahoitusta pk-yritysten investointi- ja kehittämishankkeisiin ja henkilöstön osaamisen parantamiseen. Tekes rahoittaa yritysten tutkimus- ja kehittämishankkeita. Finnvera Oyj myöntää lainarahoitusta ja takauksia yritysten elinkaaren eri vaiheisiin. Lääninhallitukset toimivat opetusministeriön aluehallintoviranomaisina. Niiden rakennerahastotoiminta keskittyy koulutus-, tutkimus- ja kulttuurihankkeisiin. (Lemola 2006, s. 25–26.)

3 Aineiston hankinta

Selvityksen empiirinen haastatteluaineisto kerättiin kahden ryhmähaastattelun avulla. Ensimmäinen ryhmähaastattelu tehtiin Lounais-Hämeessä sijaisevan Pilvenmäen raviradan toimijoille kesäkuussa 2008. Haastatteluun osallistui neljä raviradan talliyrittäjää sekä yksi muu ravialan toimija. Lisäksi haastattelutilaisuudessa mukana olivat tutkimushankkeen johtaja, osion tutkija sekä kaksi muuta hankkeen tutkijaa. Toinen ryhmähaastattelu tehtiin Ypäjän alueella syyskuussa. Haastattelussa oli mukana kaksi ratsutalliyrittäjää sekä tutkimushankkeen johtaja ja osion tutkija.

Haastattelut toteutettiin retorisen sosiaalipsykologian (Billig 1996) ja laadullisen asennetutkimuksen (Vesala & Rantanen 2007) lähestymistapoihin perustuen. Keskustelua ohjattiin kahdeksan keskusteluvirikkeen avulla (vrt. Törrönen 2001), joita kutakin pidettiin heijastettuna seinälle niin kauan kuin niistä puhuttiin. Haastattelun kokonaiskestoksi oli ennakkoon määritelty puolitoista tuntia. Heti alussa tuotiin esiin, että väitteet eivät ole tutkijoiden käsityksiä asioista, vaan ne on muotoiltu tarkoituksena saada aikaan keskustelua halutuista teemoista. Haastattelulle oli luotu käsikirjoitus, johon oli mietitty, minkälaisia teemoista virikkeiden uskottiin tuovan esiin (ks. Liite 1.). Yksi tutkijoista johti keskustelua, ja toinen teki lisäksi tarkentavia kysymyksiä käsikirjoitusta apuna käyttäen.

Ensimmäiset neljä keskusteluvirikettä oli muodostettu tarkoituksena saada aikaan puhetta nimenomaan yrityskeskittymässä toimimisen hyödyistä tai haitoista. Toisin sanoen, tavoitteena oli aluksi paneutua tutkimuskysymyksen ”mitkä ovat yrityskeskittymissä ja – verkostoissa toimivien maaseutuyritysten käsitykset nykyisten kehittämis- ja rahoitusvälineiden käytön esteistä ja mahdollisuuksista innovaatiotoimintansa tukemiseen” alkuosaan (alleviivattu osa). Näillä virikkeellä haluttiin saada esiin haastateltavien käsityksiä mm. siitä, mitä hyötyä he näkevät olevan yrityksensä sijainnista Lounais-Hämeen kahdessa hevostaloustihentymässä, Pilvenmäen ravitalikeskittymässä tai Ypäjän alueen ratsastuskoulukeskittymässä. Keskustelua tarkennettiin tekemällä lisäkysymys siitä, missä pahimpien kilpailijoinen katsottiin olevan, sekä mistä haetaan kumppanit, tarvittavat palvelut ja tarvikkeet. Lisäksi kysyttiin erikoistumisen mahdollisuudesta omalla alalla.

Ensimmäiset neljä keskusteluvirikettä olivat:

- Väite 1. Yritystoiminnassa tarvitsemani verkosto koostuu pääasiassa lounaishämäläisistä yrittäjistä ja muista alueen toimijoista.
- Väite 2. Hevosalan yrittäjillä Lounais-Hämeessä on monenlaista yritystoimintaa hyödyttävää yhteistoimintaa.
- Väite 3. Ravitalliyrittäjillä Pilvenmäellä / Ratsutalliyrittäjillä Ypäjän alueella on monenlaista yrittäjien välistä yhteistoimintaa.
- Väite 4. Uusista välineistä ja toimintatavoista ravialalla kuulen yleensä ensimmäisenä Pilvenmäen muilta ravitalliyrittäjiltä / alueen muilta ratsutalliyrittäjiltä.

Neljällä jälkimmäisellä keskusteluvirikkeellä pyrittiin puolestaan keskittymään tutkimuskysymyksen jälkiosaan, eli haastateltavien käsityksiin nykyisten kehittämisen- ja rahoitusvälineiden käytön esteistä ja mahdollisuuksista innovaatiotoimintansa tukemiseen. Väitteillä viisi ja kuusi keskityttiin rahoitukseen ja väitteillä seitsemän ja kahdeksan hanketoimintaan.

Käytetyt väitteet olivat:

- Väite 5. Rahoitus ei ole este uusien laitteiden tai toimintatapojen kehittämiseksi ravialalla / ratsualalla.
- Väite 6. Ravialan / Ratsualan yrittäjät tietävät mistä ja miten rahoitusta uusien laitteiden ja toimintatapojen kehittämiseksi voi hakea.
- Väite 7. Kehittämishankkeiden avulla on Lounais-Hämeessäkin kehitetty uusia välineitä ja toimintatapoja ravialalle / ratsualalle.
- Väite 8. Ravialan / ratsualan yrittäjät tietävät, miten kehittämishankkeen voi koota, ja miten hankkeelle voi hakea rahoitusta.

Rahoitusta koskevilla virikkeillä (väitteet 5. ja 6.) haluttiin virittää keskustelua mm. siitä, miten uusien laitteiden kehittäminen hevostaloudessa on haastateltavien tiedon mukaan rahoitettu; miten he ovat itse rahoittaneet jonkin uutuuden kehittämisen tai kokeilun; tietävätkö he millaista rahoitusta uusien laitteiden tai toimintatapojen kehittämiseen on saatavilla; millaisia esteitä rahoituksen saatavuudelle heidän mielestään on; onko rahoituksen saatavuus tai siihen liittyvät ehdot esteitä innovaatioiden kehittämiseksi; sekä mitä ovat haastateltavien mielestä muut mahdolliset esteet uutuuksien kehittämiseksi tai käyttöön otolle.

Hanketoimintaa koskevilla väitteillä (väitteet 7. ja 8.) puolestaan viritettiin keskustelua siitä, näkevätkö haastateltavat että kehittämishankkeista on ollut hyötyä hevostaloudessa; näkevätkö he, että hankkeiden avulla olisi syntynyt tai kehitetty uusia laitteita tai toimintatapoja; minkälaista hanketoimintaa on hevosalalla ja Lounais-Hämeessä heidän tietääkseen ollut; ovatko itse osallistuneet hankkeisiin; haastateltavien halusta osallistua hankkeisiin ja millaisiin hankkeisiin, millaisia hankkeita heidän mielestään pitäisi olla, mitkä ovat hankkeisiin osallistumisen esteet haastateltavien mielestä; haastateltavien halu itse koota hanke; sekä käsitykset hankkeen kokoamisen esteistä.

Seuraavassa luvussa analysoidaan näiden kahden ryhmähaastattelun puhetta yhdentoista analyysiteeman alla. Teemat ovat:

1. Lounais-Häme hevostalouden yrityskeskittymänä
2. Hevosyritysten sijoittumispäätökset
3. Yritysverkostojen maantieteellinen laajuus
4. Ravikeskittymän ja ratsukeskittymän välinen yhteistyö
5. Kumppanien välisen vuorovaikutuksen merkitys
6. Kilpailu ja erikoistuminen
7. Innovoinnin resurssit
8. Kehittämishankkeet innovoinnin lähteinä
9. Teknologisten innovaatioiden käyttö
10. Kiinnittyminen kansalliseen innovaatiopolitiikkaan
11. Alue potentiaalisena innovatiivisena ympäristönä

4 Aineiston analyysi ja tulokset

Lounais-Hämettä ei tunnistettu yhdeksi hevostalous keskittymäksi, vaan kahdeksi erilliseksi

Pilvenmäen ympärille muodostuneet ravialan ja Ypäjän alueelle muodostuneen ratsualan osaamistihentymät eivät olleet haastateltavien mielissä sulautuneet yhdeksi Lounais-Hämeen hevostalouskeskittymäksi. Yhtenä syynä tähän lienee ravialan ja ratsualan kulttuurinen erilaisuus. Ravialan ja ratsualan yritystoimijat ovat vielä harvoin verkostoyhteistyössä keskenään. Mahdolliseen yhteistyöhön suhtaudutaan kuitenkin molemmilla puolilla myönteisesti.

Hevosalan yrittäjät eivät myöskään tunnistanee Lounais-Hämettä yritystoiminnalleen merkittäväksi alueelliseksi verkostoksi. Pilvenmäen ravitaliyrittäjät pitivät Lounais-Hämeen sijasta Pilvenmäkeä itselleen tärkeänä mikrokeskittymänä, etenkin sosiaalisten suhteiden ja sosiaalisen tuen osalta. Ypäjän alueen ratsuyrittäjien keskittymän keskipisteenä on puolestaan hevosopiston, MTT:n hevostutkimuksen ja Hippoliksen sijainti paikka. Keskittymää kuvattiin ratsualalle tärkeänä uusien asioiden tietämyksen leviämisen kannalta.

Hyvät harjoitusalueet perusteena talliyritysten sijoittautumispäätöksille

Hyvä yhteinen ja yhdessä kunnossa pidettävä harjoittelualue oli keskeinen peruste ravitaliyrittäjien sijainnille raviradan alueella. Samalla se on sijainnin suurin etu. Lisäksi tallin sijainti raviradan alueella mahdollistaa jatkuvan vuorovaikutuksen muiden talliyrittäjien kanssa.

H1: Onko teidän mielestä siitä hyötyä, että te olette tässä ... Pilvenmäellä ...

RH4: On ilman muuta. Se mahdollistaa sen kanssakäymisen ja yhdessä treenaamisen. Se mahdollistaa sen, että täällä on hyvät paikat treenata - ja suhteellisen kevyillä kustannuksilla yrittäjää kohden.

Pilvenmäen raviradan yrityskeskityksessä yhteistoiminta on ry-toiminnan lisäksi epävirallista ja epäsäännöllistä ja liittyy esimerkiksi välineiden lainaukseen, harjoitteluun yhdessä tai kokemuksellisen tiedon vaihtoon sekä vapaamuotoiseen yhdessä virkistäytymiseen. Naapuritalliyrittäjien kanssa harjoitetaan siis lähinnä epävirallista tiedonvaihtoa, sekä virkistystoimintaa, ei niinkään varsinaista yritysten välistä yhteistyötä.

RH2: ... saatetaan pidemmät ravimatkat, jos silleen sopii, niin mennään samalla autolla. ... Sitten on kuitenkin sellaista, että jos toinen tarvitsee, niin toimii sellainen verkosto, että mulla oli just perjantaina heidän koppi lainassa ... että on sellaista yhteispeliä kyllä.

H2: Aivan.

RH4: Ja tuota rentoutumishommaakin on jonkin verran yhdessä.

Verkostoitumista Pilvenmäen sisällä luonnehtivat henkilökohtaiset, luottamukseen ja tiheään vuorovaikutukseen perustuvat sosiaaliset suhteet. Puhetta siitä, että koko ravialalla on periaatteessa hyvä henki, on helppo uskoa haastattelun mukavan ilmapiirin vuoksi. Vaikka nasevaa kritiikkiäkin esitetään, keskustelu on lämminhenkistä, avointa ja suoraa.

RH4: Minun mielestä meillä on hirveen hyvä yhteishenki, periaatteessa koko alalla.

Myös ratsutallien keskeinen sijoittumisperuste Ypäjän alueelle oli hyvä harjoitteluala, eli hevosopiston maneesi. Sosiaalinen etu keskittymiin sijoittumisessa on epävirallinen keskinäinen apu.

H2: Mitä etuja sijainnista on?

RH6: Hevosopisto on tosi iso juttu yrittäjille. Jo pelkästään sen takia, että rakennapa itse maneesi. Tämähän muuttaa kokonaan sen kannattavuuspuolen, ettei sinun tarvitse itse maneesia tehdä. Tässä on paljon sen tyyppistä toimintaa, esimerkiksi ratsuttajat auttavat paljon toistaan, jos joku vaikka sairastuu. Tämä on taas persoonakysymys, kenen kanssa tullaan toimeen, kenen toimintatavat kohtaavat.

Ypäjän alueen ratsuosaamiskeskityksestä haetaan oppia ja koulutusta sekä itselle että hevoselle.

H1: Miten sitten vähän kauempana asuvat, kun tämä on kuitenkin iso keskittymä Suomen mittakaavassa? ...

RH7: Joo, kyllä kaikkihan käy täällä. Mutta minullakin on ollut täällä hevonen monta vuotta ja oletusarvo on, että kaikkihan tekee niin. Mutta vaikea on sanoa, tekeekö yrittäjä jossain kauempana samoin.

Talliyrittäjien kumppanuusverkostot maantieteellisesti laajoja

Sekä ravi- ja ratsualan haastateltavat toivat esiin useita maantieteellisesti erilaajuisia ja erilaisia verkostojen kuvauksia. Maantieteellisesti laajinta verkostoa edustaa tiedonhankintaverkosto, joka ulottuu lähiympäristöstä ulkomaille asti.

Ravi- ja ratsualalla tiedonhankintaverkosto koostuu samaan tapaan kuin muillakin nyky-yhteiskunnan toimialoilla: lähialue ei ole missään tapauksessa ainoa eikä tärkein tiedonhankinta-alue. Tietoa hankitaan ja saadaan koko alaa harjoittavasta maailmasta. Tieto on sekä kokemuseräistä, että esimerkiksi julkaisujen koodattua tietoa. Ratsuyrittäjät painottivat ravi-alaa enemmän lähialuettaan, eli Ypäjän ratsukeskittymää, keskeisenä tiedon lähteenään.

Raviradan talliyrittäjät tuovat väkirehunsa yhteishankintana Ruotsista. Hankintarenkaaseen kuuluu suuri osa raviradan talliyrittäjistä. Suurempi hankintaerä mahdollistaa ostajan kannalta edullisemmän hinnan. Yhteishankinnan kustannusetu on huomattavan suuri. Yhteishankinnan tapahtumista nimenomaan Ruotsista oli ohjannut edullisempi markkinahinta kuin mitä kotimaassa oli tarjottu. Kukin talliyrittäjä tekee yleensä oman heinähankintasopimuksensa vuosittain. Syynä siihen, että heinän hankinta-alueeksi on muodostunut Lounais-Suomi, on se, että pelkästään Lounais-Hämeestä ei löydy riittävästi hevosenheinän tuottajia. Heinän kuljetusetäisyys pyritään silti pitämään kohtuullisena.

Kärryjen ja valjaiden keskeiseksi hankinta-alueeksi määrittäytyy maantieteellinen alue. Näiden hankintaa ohjaa hyviksi koettujen valmistajien sijainti ja näiden keskittyminen tietyille alueille. Hankintaverkostojen muodostumista määrittelee koettu laatu.

RH7: Varusteiden osalta samoin, mistä hyvää saadaan, niin sieltä hankitaan

Välineiden ja materiaalien toimittaja- ja tuottajaverkostot ulottuvat ulkomaille asti. Palvelujen hankintaverkostot ovat myös maantieteellisesti laajoja. Ne perustuvat hyvien kokemusten kautta muodostuneeseen luottamukseen.

RH6: Hän on sellainen kengittäjä, että vaikka muuttaisi Lappiin, niin joutuu edelleen käymään meillä, koska hän on niin hyvä.

RH7: ... meillä seppä käy Helsingistä...

Eläinlääkäripalveluja raviradan talliyrittäjät hakevat Jyväskylää myöten. Eläinlääkäripalvelun valintakriteeri on palveluntuottajan koettu ammattitaito nimenomaan ravihevosten vaivojen parissa. Eläinlääkäripalvelun hankintaa näyttää ohjaavan aikojen kuluessa syntynyt henkilökohtainen luottamus tiettyihin palveluntuottajiin. Ratsutalliyrittäjien arvostamia klinikoita löytyy lähempää.

RH7: ... eläinlääkärit ovat siitä läheltä rokotuksiin ym. Mutta sitten on tietyt klinikat missä käydään. Se perustuu siis siihen, että mikä on hyväksi havaittu, niin siihen luotetaan. Riskejä ei oteta.

H1: mitenkä eläinlääkärit?

RH6: aika läheltä. Täällä on erittäin hyvä klinikka.

Ravitalliyrittäjät hankkivat monia tarvikkeita ja palveluja Lounais-Hämeen alueelta, mutta varsinaista yhteistyötä esimerkiksi ratsupuolen yrittäjien tai muiden lounaishämäläisten yrittäjien välillä on vähän. Muiden toimialojen yritysten osalta todetaan lakonisesti, että ”Meistä hyötyy moni yrittäjä alueella.”

Ravialan asiakasverkot ovat maankattavat. Ratsastuskoulun asiakasverkosto on alueellinen.

RH2: ...meidän asiakaskunta koostuu koko Suomesta.

RH6: ... Meidän verkosto on erittäin laaja, se ulottuu Saksaan asti ja siinä liipaistaan Ruotsia ja muitakin maita. Mutta jos ajatellaan Suomessa, niin eiköhän tuohon verkostoon kuulu siis, yritystoimintaan kuuluu asiakaskunta, joten meidän asiakaskuntaan kuuluu koko Suomi.

Yhteistoimintaa todetaan tehtävän tapauskohtaisesti kenen tahansa alalla olevan kanssa sijainnista riippumatta.

RH4: ... raviperhe on niin pieni maankattavastikin, että kyllä se on niin, että sitä yhteistoimintaa kyllä tehdään kaikkien alalla liikkuvien kanssa.

H2: aivan, eli se on niin kuin koko maa sitten?

RH4: Kyllä joo ilman muuta. Että ei voida erotella Lounais-Hämettä omaksi saarekkeekseen tänne - rajat eivät mene siinä.

Ravikeskittymän ja ratsukeskittymän välillä vähän verkostoitumista

Ravialan haastateltavat pitivät ratsutoimintaa taloudellisesti erityyppisenä toimintana kuin ravitoimintaa. Osa teki jossain määrin yhteistyötä, kuten niin, että ravitallissa oli myös muutama ratsu. Yhteistyötä ravi- ja ratsupuolen välillä toivottaisi olevan enemmän. Ratsastuksen harrastajien uskottiin voivan tuoda ravipuolelle lisää taloudellisia resursseja.

H2: Mitenkäs sitten ratsupuolen kanssa?

RH2: Ei, me ollaan ihan eri leiri.

RH4: Me ollaan vähän sekoittauduttu, minun tytär ratsastaa, meillä on pari ratsuakin, mutta tuota.

RH1: Minun tallissa asuu kaksi ratsua, minäkin olen vähän sekaantunut siihen.

H2: Se on mahdollista kuitenkin?

RH2: Paljon olisi annettavaa.

RH4: Olisi toivottavaa, että olisi enemmän yhteistoimintaa minun mielestä ainakin. Siinä on se ero että pääsääntöisesti tuolla ratsastuspuolella, niillähän on se raha ennestään, kun ne rupeaa ratsastusurheilemaan, mutta ravipuolella ihmiset epätoivoisesti yrittää saada sitä rahaa jostakin pitääkseen sen ammattinsa tai harrastuksensa.

H2: Ahaa, tämä on se ero. ...

RH4: Eli olisi hyvin suotavaa, että me saataisi paljon sieltä ratsastuspuolelta ihmisiä tähän meidänkin lajiin mukaan.

Ratsupuolen haastateltavat katsovat myös, että yhteistyötä ravipuolen kanssa on vielä vähän.

RH6: Toistaiseksi ei varsinaisesti ravipuolen toimijoiden kanssa, mutta totta kai me lähetetään ja silloin tulee kontaktit ja silloin tulee jo tietynlaista verkostoa

Ratsupuolella ravi- ja ratsualojen erilaisuus nähdään toisesta vinkkelistä, mutta eroa perustellaan niin ikään kulttuuristaloudellisilla tekijöillä.

RH6: Ratsu- ja ravipuolen asettelu: ne ovat kaksi hyvin erilaista maailmaa. Toinen on miesten maailma, pelaamista ja kilvanajoa. Toinen on taas sellainen harrastus. Siinähan on monta aluetta, jotka ei edes kohtaa.

RH7: Ratsupuolta leimaa kuitenkin se, että se on harrastus, joka vie rahaa. Ravipuolella on kuitenkin se lupaus siitä tai edes toive nopeasta voitosta. Tämä on ehkä yks ero.

RH6: Se on niin erilainen maailma, siellä on niin erilaista taloudellisesti.

Yhteistyön lisäämiseen ravialan ja ratsastusalan välillä suhtaudutaan positiivisesti. Yhteistyöstä on jo olemassa hyviä esimerkkejä.

RH6: Ravipuoli voisi hyötyä esimerkiksi pedagogisesta osaamisesta, just vaikka lasten klubi toiminnan puolella. Poniravithan on nyt ihan uusi juttu. Niin esimerkiksi tähän liittyen kerhotoimintaa, jota ratsastuksen ohjaajat ja opettajat vois vetää. Sitten hevosten käsittelyyn liittyvät klinikat ovat nykyään tosi suosittuja, kun ihmiset eivät oikein pärjää niiden hevosensa kanssa. Ravipuolella voitaisiin opettaa jotain tai pitää jotain klinikoita. Voimavarojen kanssa voitaisiin käydä vaihtokauppaa.

RH7: Mutta niin kuin RH6 sanoi, niin paljon olisi, jos mietitään nuorisotoimintaa ja on kuitenkin hienoa että valtakunnan tasolla SRL ja Hippos tekee yhteistyötä: heppakerhotoiminta ja poniravikerho. Niillä on ollut jotain yhteisiä ohjaaja koulutuksia.

Sopivien kumppanien löytäminen voi kuitenkin olla työlästä ja kestää kauan.

RH6: ... sehän on lähtenyt näyttämään esimerkkiä, mutta että yrittäjät vielä löytäisi verkoston, niin se on hidasta.

RH7: Se auttaa, jos esimerkiksi Lounais-Hämeessä jotkut rupeaisivat tekemään yhteistyötä ristiin. Rohkeiden malli rohkaisee.

Kumppanien ja asiakkaiden löytämisen yhdeksi edistämiskeinoksi mainittiin hevosalan yrittäjien rekisteritietojen saatavuus.

RH6: Joo. Ajattelin saamaa tuossa meidän näkökulmassa, että Hippos pitää rekisteriä, niin sieltä ei niin vaan saa rekisteriä, jos haluisit vaikka itsellesi asiakaskunnan. Nykytekniikalla voisi luulla saavansa, mutta se on lastenkengissä.

Toisena hyvänä yhteistyökumppanien löytämisen keinona pidettiin hevostalouslyrittäjien vapaautoisia koolle kutsumisia.

RH6: Varmasti siis yhteistyötä voi lisätä. Täällä Hämeenlinnan ympäristössä oli sellainen Hevos-Häme -hanke, jonka tiimoilta yrittäjät kokoontui aamukahville. Sen tarkoituksena oli nimenomaan tutustua toisiin yrittäjiin - ja ehkä hankkia yhteistyökumppaneita. He halusivat myös käydä tutustumassa toistensa yrityksiin. Ne olivat antoisia. Ja oli hyvä, että joku kutsui koolle.

Yhteistyö kumppanien valintaa ohjaa ajattelu- ja toimintatavan samankaltaisuus

Haastateltavat painottivat samanhenkisyyden, samanlaisten toimintatapojen sekä keskinäisen luottamuksen tärkeyttä yhteistyösuhteiden muodostumisessa, eivät kumppanin maantieteellistä läheisyyttä.

RH7: ... Jos ajatellaan markkinointia, niin meillä on monta henkilöä, joihin olen tutustunut vuosien varrella ja se pitää sitä kokonaisuutta pystyssä, koska he ovat henkilöitä, jotka osaa- vat hommansa. ... Ja niin kuin RH6 sanoi, niin ne ihmiset jotka tunnet ja tiedät, niihinhan sitä otetaan yhteyttä ja haetaan palvelua. ... Jos taas mietin, minkälaisen yritysten kanssa teemme yhteistyötä, ... Pääasia on, että ne yritykset, joiden kanssa tehdään yhteistyötä, niin että ne on samanhenkisiä, silloin etäisyydet voi olla pidempiäkin. ... Sen yrittäjän kanssa me ollaan melko lähellä ja todettiin, että miellä on aika lailla samat toimintatavat.

RH6: Se toimintatapa on kaikkein tärkein, jos on liian erilaiset, niin on mahdotonta olla tiivis verkosto.

RH7: Paljon perustuu henkilösuhteisiin. Kuka tunnetaan ja tiedetään ja voidaan luottaa - ääretöntä luottamusta se vaatii. Pienellä asiat voidaan myös pilata.

Ravit ovat hyvä kohtaamisfoorumi, jossa tieto kulkee ravialan toimijoiden välillä maantieteellisten rajojen estämättä. Samalla ravit ovat tärkeä foorumi esimerkiksi valmentajan nimen markkinoinnille. Esimerkiksi yksi keskeinen riski erikoistumisessa, vaikkapa pelkkään varsojen kasvatukseen, on haastateltavien mielestä se, että valmentaja unohdetaan.

RH4: ... jos lakkaa käymästä kilpailuissa, niin nimi häviää ihmisten huulilta. Ja ei sitä välttämättä muisteta silloinkaan, että se on erinomainen opettamaan varsoja, kun mietitään paikkaa, mihin varsa viedään opetukseen - jos nimeä ei näy muutenkaan.

RH5: Se vaatisi markkinointia hevosen omistajille. Ei riitä, että sana kiertää suusta suuhun valmentajien keskuudessa.

Ravialalla ”raviperhettä” kuvataan maanlaajuisestikin pieneksi. Vaikka valmentajat ovat teoriassa kilpailijoita keskenään, se ei näy esimerkiksi tiedon panttaamisena hevosen valmentajan vaihdon yhteydessä.

RH4: ... ja hyvin usein jos omistaja päättää vaihtaa hevoselleen valmentajaa, ja se vaihtaa tässä, niin kyllä siitä hevosesta luovutetaan kaikki mahdollinen informaatio sille seuraavalle valmentajalle, että hän pärjäisi sen kanssa mahdollisimman hyvin. En usko, että kellään on syytä kielillä tai piilotella mitään asioita. Hyvin avointa on sen suhteen.

Ravialalla pahin kilpailija on muu harrastustoiminta – ratsualalla harmaatalous

Kysymystä pahimmista ravitaliyrityksen kilpailijoista, pidetään outona ja kysymystä pohditaan seuraavasti:

RH2: Toi oli jännä kysymys.

RH4: Niin oli, minä en usko, että kukaan pitää ketään pahimpana kilpailijanaan.

RH5: Teillä kilpailija on ihan jossain muualla kuin täällä raviradan sisällä.

RH4: On, meidän yhteinen intressi on saada lisää väkeä raveihin. Minä luulen että meidän pahin kilpailija on

RH1: jääkiekko ja jalkapallo.

RH4: jääkiekko ei ole. Justiin että veikkauksen kaikki satunnaispelit on tämän alan pahin kilpailija. Toki noin ammatillisessa mielessä me ollaan kaikki kilpailijoita keskenään. Jos otetaan ihmisurheilun puolelta, niin me ollaan saman joukkueen pelaajia, jotka kilpailevat pelipaikasta. Eikö?

RH1: joo. ... me voidaan antaa hyviä vinkkejä tavallaan meidän vastustajille. Jos joku keksii jonkun hyvän jutun, niin nimenomaan just niin päin.

Erikoistumismahdollisuudesta kysyttäessä ravialan haastateltavat kertovat, että osa heistä on sillä tavalla erikoistuneita valmentamiseen, että eivät aja kilpaa. Ravitaliyrittäjät pitävät monipuolista toimintaa mielekkäänä, mutta samalla myös lähes välttämättömänä. Jos haluaisi erikoistua vaikkapa pelkästään varsojen opettamiseen, se edellyttäisi yhteistyötä jonkun sellaisen valmentajan kanssa, jolla on hyvin suuri talli. Lisäksi valmennusprosentit ovat tärkeä osa valmentajan palkkaa, jota ilman palkka muodostuisi vain perusvalmennusmaksuista.

Monialaista ammattikuvaa pidetään myös mielekkäänä. Tärkeää on ennen kaikkea saavuttaa mainetta hyvänä ravivalmentajana.

RH2: oman pään kannalta se on kiva, että on joka lähtöön.

RH4: minun mielestä on mielekästä, että on sekä että.

RH1: on kiva käydä raveissakin - varsojakin on kiva ajella.

RH3: ihan sama juttu. ... Minä voisin olla vaikka sellainen, mikä voisi vaan opettaa niitä varsoja, se olisi minulle ihan mielenkiintoista hommaa, tehdä se päivä sillä tavalla. Ei ole vaan sellaista resurssia. Se menee niin että, vuoden päästä on vähemmän varsoja ja seuraavan vuoden päästä on taas vähemmän varsoja, ja kolmen vuoden päästä ei ole yhtään varsaa, ja se on sitten konkurssi sen jälkeen.

Ratsastuskouluyrityksen pahimmaksi kilpailijaksi voi haastattelun perusteella tulkita niin sanotun harmaan talouden, joka polkee hintoja.

RH7: Minun mielestä suurin haaste on – on se talli missä päin tahansa, missä myydään ratsastustunteja tai jotain opetusta – on tämä harmaa talous. On paljon pikkutalleja, jotka antavat ratsastustunteja peittääkseen kulujaan. Jollekin äidille, joka tilaa ratsastustunteja tyttärelleen, ei ole välttämättä selvää, mitä tarkoittaa Suomen ratsastusliiton hyväksymä ratsastuskoulu. He vertaavat vaan hintoja.

Niin harmaantalouden kitkemisen kuin talliyrittäjien imagon ja kannattavuuden parantamisenkin uskotaan vaativan yrittäjämäistä otetta.

RH7: Taas tullaan siihen yrittäjyyteen, että miten oikeata se on. Silloin kun se on oikeata, niin yrittäjällä on resursseja lähteä kouluttautumaan, hankkimaan tietoa.

RH6: Tiedän paljon sellaisia yrittäjiä, jotka voisivat nostaa omaa tasoaan, mutta se on liian kallista.

RH7: Yks, mikä eriyttää sitä on se, ketkä on ammattilaisia ja sitten semmoisia aloittelevia yrittäjiä. Jotkut ovat myös joutuneet lopettamaan kannattamattomana. Se lähtee siitä, ettei ole osaamista. Itseään tässä myydään.

Ratsualalla kilpailuun pyritään vastaamaan laadulla ja erikoistumalla tietynlaiseen ratsutalitoimintaan.

RH7: Kilpailua ainakin meidän alueella on juuri harmaan talouden takia ja toisaalta sitten kyllä myös talleja on lisääntynyt. Tärkeintä varmaan olisi se, että pystyisi profiloitumaan siten, että sinun tuote perustuu johonkin ylivoimaiseen kilpailutekijään, mitä niillä muilla ei ole. Hintaa ei voi olla se tapa, millä sinä kilpaile, vaan sinun pitää löytää joku oma rako. Perustuuko se sitten sinun aikaisempaan elämään, mistä viitekehystä sinä lähdet toimimaan vai onko se sinun oma esteratsastuskokemus vai joku muu.

H2: ... siis erikoistumista vaaditaan.

Hevostalouden innovaatiotoiminnalla niukat resurssit

Ajanpuute mainitaan keskeiseksi innovoinnin esteeksi. Ideoita syntyy ja kehitellään kyllä työn lomassa, mutta oivallusten muuttaminen konkretiaksi vaatisi enemmän käytössä olevaa aikaa. Ajanpuute liittyy niukkaankin työvoimaresurssiin. Hevostallit pyörittävät toimintaansa niukalla työvoimalla. Ylimääräiseen ei tahdo jäädä aikaa. Ammattitaitoisia työntekijöitä on vaikea saada muun muassa hankalien työaikojen vuoksi.

RH4: ... työvoimapula on tällä alalla iso ongelma.

RH6: Hevosalalla on kuitenkin se ongelma, että vaikka kuinka mentäisiin siihen, että on työajat ja niin edelleen - tälle alalle ei voi ryhtyä, jos kuvittelee, että on säännölliset työajat.

RH7: Sitten vielä; hyviä työntekijöitä on äärimmäisen vaikea löytää.

Käytössä olevan rahan puute koettiin niin ikään esteeksi uusien laitteiden tai toimintatapojen kehittämiseksi hevosalalla. Rahan puutteen syyksi ravialan haastateltavat katsoivat, että ravihevosen valmentamisesta ei makseta tarpeeksi.

Haastatellut ravitalliyrittäjät eivät olleet hakeneet erityisesti innovaatioiden kehittämiseksi rahoitusta. Rahoituksen haku liittyy normaalin yritystoiminnan investointeihin ja sitä oli haettu tavanomaisesti pankeista. TE-keskuksen tukea sisältävistä rahoituksista ravialan haastateltavilla oli viime ohjelmakauden säädöksiin liittyvää tietoa, kuten silloin vaaditusta maatilasidoksesta.

Yksi haastateltavista sanoo: ”jos se rahoitus on jotain muuta, kuin pankkilainaa, niin ei mitään käsitystä.” Toinen tuo esiin: ”siis eikö nämä melkein kaikki avustukset ja tuet ole olleet sitä, että jos haluat jotain EU-tukea, niin sinulla pitää olla tietty määrä hehtaareita.” Kolmas toteaa: ”mutta se on hassua, että ei peltisevän firmalla tarvitse olla 8 tai 4,5 hehtaaria, mutta meillä pitäisi olla.” Ja neljäs summaa: ”... sillä tavallahan se on mennyt, että yritysosaston alaisuuteen ei pääse, kun periaatteessa tämä ravipuoli on maaseutuosaston alaista, ja kun ei ole kolmea hehtaaria peltoa, niin ei ole viljelijä.”

Ravialan haastateltavilla oli käsitys, että he ovat yrittäjäryhmänä ja toimialana väliinputoajia, joille rahoitusta, jossa olisi mukana tukea, ei myönnetä. Ratsupuolen haastateltavilla oli jo tiedossa nykyisen ohjelmakauden muutokset.

RH7: Nyt on parempi se, että enää ei tarvitse olla maatilasidonnainen. Toki on tullut lisää toimialojakin tuen piiriin.

Ratsualan haastateltavat olivat hakeneet TE-keskuksen tukea sisältäviä rahoituksia. Niistä oli huonoja kokemuksia. Omasta innovatiivisesta yritysideoista piti olla erittäin varma, ja pitkä ammatillinen kokemus takana, jotta rahoitusta heltisi. Joillekin taas uskottiin tukea heltyvän liian helposti.

RH6: Avustuksen haku TE-keskukselta oli oikein oma maailmansa. Persoona joka hoiti sitä, oli tosi tiukka tyyppi. Siinä kovempikin vastus meinasi lannistua. Se oli hyvä, että ne olivat tiukkoja siinä, että sinulla pitää olla lähtökohdat sellaiset, että sinulla on mahdollisuus pärjätä. Meidät meinattin jo heti alussa tyrmätä. Olen aikoinaan törmännyt myös siihen, että TE-keskus oli myöntänyt rahaa sellaiseen yritykseen, jolla ei ollut minkäänlaista ammattitaitoa. ...TE-keskuksen puolella se meni niin, että jos oltaisi oltu vähän epävarmoja, niin se olisi jäänyt siihen.

Yksi haastateltu ratsutalliyrittäjä ei saanut rahoitusta TE-keskuksen kautta, vaikka katsoi, että jotkut toiset tallit olivat sitä saaneet heppoisimmin perustein.

RH7: Mekin aikoinaan tehtiin tosi realistiset laskelmat ja pikkusen alakanttiin, että varmana toimii ja sitten todetaan, että tämä ei tule olemaan kannattavaa toimintaa. Ja hyvin ollaan toimittu ilman TE-keskuksen rahoitusta. Mikään ei ole jäänyt tekemättä sen takia. Eikä varmasti olla huonoin yritys meidän alueella. Ja me ei olla saatu (tukea). Ja sitten siellä on sellaisia jotka on saanut. Ja minun mielestä just niille ei olisi ollut järkevää suunnata sitä.

TE-keskuksen katsottiin myös kohtelemaan hevostilaa eriarvoisesti karja- ja sikatiloihin verrattuna.

RH6: TE-keskuksessa suhtaudutaan ihan eri lailla hevostalouteen kun esimerkiksi possuihin tai nautoihin. Siinä on iso ero. Mekin saatiin se rahoitus, kun yksi lypsyrobotti systeemi kaatui. Se tuntui niin epäoikeudenmukaiselta: että jos jätät paperit, ja haet tukea, ja sitten tuleekin esimerkiksi tällainen lypsyrobotti-investointi, niin se mene sinun ohi, vaikka olet ollut edellä. Siinä on tärkeysjärjestys.

Myös direktiivien, kuten kilpailutus- ja rakennussäädöksien, liian tarkka noudattaminen TE-keskuksessa herätti närää.

RH6: Suomessa on paljon vanhoja navettoja, mitä voisi hyödyntää remontoimalla: nostamalla välikatot, tekemällä ilmastoinnin jne., tekemällä uudet karsinat. Sitten on joku onneton liian kapea käytävä, joka ei missään nimessä haittaa hevosen hyvinvointia. Näissä (säädöksissä) mennään Suomessa liian pitkälle.

RH7: Yksi yrittäjä teki juuri niin, että se meni sääntöjen mukaan. Rakennusprojekti pitkittyi, kustannukset kasvoivat. Eli he laskivat, että investointi olisi kannattanut tehdä ilman TE-keskuksen tukea. Tämähän ei voi olla sen tuen tarkoitus.

RH6: Lantala on tehty täällä tietenkin aivan säädösten mukaan ja sitä käytetään säädösten mukaan, niin tämä oli varmaa 5-6 kerta, kun se syttyi palamaan.

TE-keskuksen rahoituksen saannissa oli ollut myös ylimääräisiä viiveitä.

RH6: Siinähan oli siis hienosti, että kun saat tehtyä ensimmäisen rakennustarkastuksen, niin sitten voit hakea sitä rahoitusta siinä vaiheessa. Se ei todellakaan mene niin. Me oltiin tehty

ihan kaikki omalla rahalla, ihan loppun asti. Kun meillä oli sitten loppukatselmus, niin sitten TE-keskuksesta ilmoitettiin, että mitään ette hae TE-keskukselta, ennen kuin loppukatselmus on tehty, haet kaikki sitten kerralla.

Saatu tukikin näytti valuvan väärään osoitteeseen.

RH6: Jos ajattelet sitten rahoitusta, niin edes korkotukilainaa ei saatu, joten siinä hukattiin, siis pankki siinä hyöty yhteiskunnan rahoista. Sinnehän ne korot lykättiin. Musta se oli vähän tympeää. Se ei sitten kylläkään mennyt ihan oikeaan osoitteeseen se yhteiskunnan raha.

Ratsualan yrittäjät olivat siis kokeneet TE-keskusten hallinnoiman rahoituksen monella tapaa ongelmalliseksi. Ongelmiksi koettiin muun muassa säädösten liian tarkka noudattaminen, rahoituksen myöntämisen perusteiden mahdollinen epäloogisuus ja epäoikeuden mukaisuus, sekä kohtuuttomat viiveet maksatuksissa.

Uusista hevosalan kehittämishankkeista hyötyjä

Ratsupuolen haastateltavat suhtautuivat kehittämishankkeisiin huomattavan positiivisesti, ja katsoivat, että hanketoiminta on vuosien kuluessa muun muassa parantanut hevostalouden imagoa.

H2: Onko Lounais-Hämeessä kehitetty uusia innovaatioita kehittämishankkeiden avulla?

RH6: Kyllä varmaan, sen jälkeen kun tuli kehittämishankkeita, tässä on paljon kehitystä tapahtunut. Turistitoiminta on yksi. Olen ollut itsekin siinä mukana testaamassa EU-testi vaellusta. Se oli vuonna 1998. Sen jälkeen suurta muutosta on tapahtunut.

H2: Ovatko hankkeet tulleet paremmiksi?

RH6: Uskon niin. Se on tietysti aina hidasta ja hankkeen rahasta palaa aina osa niiden pyörittämiseen. Hevosala on kehittynyt paljon 15 vuoden aikana ja hankkeet ovat sitä paljon kehittäneet. Positiivista kokonaisuudessaan.

Ravipuolella hankkeisiin suhtaudutaan negatiivisten kokemusten vuoksi skeptisesti. Yhtä hanketta vetämässä ollut toteaa, että tuossa hankkeessa valtaosa vetäjän ajasta meni hankehallintoihin, jolloin todellinen tekeminen jäi vähäiseksi. Pari muuta haastateltavaa kertoo, että joistakin hankkeista on jäänyt sellainen kuva, että hankkeen vetäjät ovat saaneet kyllä hyvää palkkaa, mutta heille osallistuneille ei ole koitunut muuta kuin ajanmenetystä palaverissa istumiseen. Harmitusta on lisännyt käsitys siitä, että osa sai palaverista kokouspalkkiotkin ja he eivät edes niitä. Räikeä esimerkki kerrotaan konsultista, joka laittoi omasta aloitteestaan hankkeen pystyyn, ja jonka ajatukset olivat niin korkealentoisia, että eivät olleet lainkaan toteuttamiskelpoisia käytännössä. Konsultilla ei haastateltavien mielestä ollut mitään käsitystä pienten talliyritysten toiminnasta ja mahdollisuuksista. Ihmettelyä herätti

myös aikaisemmat hankkeiden rahoituspäätökset. Kun rahoitushakemuksiin oli laitettu sopivat tietyinä aikana pinnalla olevat termit, rahoitusta tuli, vaikka toteuttamiskelpoisuuden kanssa oli niin ja näin.

RH5: Hankkeen osa-alue yritti kehittää matkailua. Siihen aikaan sai ... rahaa, kun sinä löit sanan bisnes ja virkistysmarkkinointi siihen rahoitushakemukseen. Sillä sai rahaa, se matkailu oli se juttu, tänne visioitiin hirveästi elämysjuttuja ja ponimaailmaa ja kaikkea muuta mahdollista. Joita ei sitten koskaan saatu toteutettua. Että aika meni sellaiseen ja se konkreettia näille talliyrittäjille jäi kauhean vähäiseksi. Oli ajateltu että se koulutusosio ja muu olisi ollut se juttu, kaikki nämä, mitä palaverissa yritettiin, saada näitä verkostoitumisen kautta tapahtuvia synergiaetuja käyttöön, mutta kun kaikkien mieliala oli jo valmiiksi huono, täältä vaan muut vie rahat, niin ei siitä tullut mitään. Se oli pelkkää riitelyä.”

Ravitalliyrittäjät olivat osallistuneet kaikkiin heille tarjottuihin kehittämishankkeisiin, vaikka ensimmäisistä hankkeista oli huonoja kokemuksia. Uudemmissa hankkeista koettiin olleen jo joitakin konkreettisia hyötyjä. Hankkeiden kokoamiseen itse ei kuitenkaan oltu aikapulan vuoksi halukkaita, vaikka yhteisiä polttavia kehittämiskohteita, esimerkiksi lannankäsittelyn osalta, tuotiin esiin.

Ravialan haasteltavat nimesivät kaksi konkreettista heitää hyödyttäneitä asioita, jotka olivat syntyneet hankkeiden myötä. Toinen on kuiviketurpeen yhteishankinta samalta toimittajalta, jolloin kuutiohinta on edullisempi. Toinen on Hevosystävien seuran perustaminen. Yhdessä hankkeessa oli uusien tarhojen osalta sovittu käytettävistä materiaaleista ja aitamalleista.

Väitteeseen siitä, että ravialan yrittäjät tietävät miten kehittämishankkeen voi koota, vastaan pilke silmäkulmassa, että: *“räikeästi virheellinen väite.”* Jatkokysymykseen siitä, että olisiko tarvetta tietää, ei lämmitä.

Kysymykseen siitä, että minkä aiheen ympärille voisi olla tarvetta koota hankkeen, jos käytössä olisi hankerahaa, nousee heti lanta-asia, jota kuvataan päivänpolttavaksi. Kaikilla talliyrittäjillä on oma tapansa päästä eroon lannasta, ja he joutuvat maksamaan sen poisviemisestä. Lannan polttamiskielto herättää niin ikään närää.

RH6: ... Tuntuu niin pahalta, kun näkee tonkin lantakasan ja tiedät, että se siellä Uudellamaallakin ajetaan kaatopaikalle. Se on käyttämätön voimavara.

RH7: Lanta kuitenkin siirretään autoilla pois ja tuodaan öljyä tai vastaavaa tilalle, niin se tuntuu niin käsittämättömälle. Jos mietitään ympäristöä, niin ei sitä tällä tavoin ainakaan säästetä.

...

RH7: Kyllä täällä on maanviljelijöitä, jotka sopimuksella hakee sen. Se on iso työ, kun se haetaan, ja koska sitten viljelijät kerkeä sen hakea. Se voi syttyä palamaan sillä aikaa.

RH6: Ja sitä heikensi se, että viljelijöiltä poistui se tuki lannan vastaanotosta.

RH6: Ehkä tuo lannan vieni pelloille on kuitenkin aikalailla hallinnassa. En usko että se täällä on ongelma. Uudellamaalla se on ongelma.

RH7: Mitä lähenpänä maaseutua ollaan, niin ei ole niinkään lanta ongelma. Kaupunki- ja kasvukeskusten läheisyydessä on varmaan lannankin kanssa ongelmia. Kaiken muun yhteistyön osalta voisi tiivistää yhteistyötä viljelijöiden kanssa esimerkiksi laidunten osalta.

Lannankäsittelyn lisäksi toinen keskeinen ongelma on paalimuovi, jonka hävittäminen on myös kaikkien omalla kontolla, ilman yhtenäistä yleishyödyllistä käytäntöä.

Konevoiman käyttö talliyrityksissä on harkittua

Kysymykseen tarpeesta korvata esimerkiksi lapion ja kottikärryjen käyttöä uusilla tekniikoilla ei innostuta. Jollakin on jo bobcat käytössä, jonka kapasiteetti riittäisi monen tallin käyttöön. Vähäistä konevoiman käyttöä pienissä talleissa ei pidetty ongelmana, vaan yhtenä mahdollisuutena vuorovaikutukseen hevosten kanssa.

RH6: Tätä ei yksinkertaisesti voi koneellistaa.

Kuitenkin esimerkiksi ruokinta-automaattiin ravi- ja ratsupuolet edustajat suhtautuivat vastakkaisesti:

H2: Siitä ruokinta-automaatista tuli mieleen, onko teillä se?

RH6: Ei. Ruokinta on yksi tapa päästä kontaktiin hevosten kanssa ja minä koen sen tärkeäksi. En halua automatisoida sitä. Se tulee kyseeseen ehkä jossain isossa tallissa.

...

H1: Minua kiinnostaisi ehkä nämä tekniset innovaatiot, jossain on tullut, että hevospuolellakin kaivattaisi sellaisia, esimerkiksi laitteita, että saa käytävät siistiksi helposti. Ratsupuolella se on ainakin ongelma, että tehdään paljon kottikärryillä ja lapiolla.

RH4: Se on asenneongelma, jos tehdään kottikärryillä ja lapiolla. Ei sitä pysty korvaamaan. Mutta laitteista ensimmäisenä tulee mieleen ruokinta-automaatit. Niistä olisi hyötyä. Työtunteja säästyisi.

Kiinnittyminen kansalliseen innovaatiopolitiikkaan hevosalalla niukkaa

Ravialan haastateltavien puhe ei kiinnittynyt kansalliseen innovaatiopolitiikkaan. Haastattelussa puhuttiin vain normaaleista yritystoiminnan rahoituksista – ei innovaatioiminnan erityisestä rahoituksesta. Sen sijaan ratsualan haastattelussa TE-keskuksen hallinnoiman kehittämisrahoituksen ongelmista puhuttiin paljon. Kuntia elinkeinopoliittisina toimijoina ei mainittu kummassakaan haastattelussa lainkaan. Myöskään osaamis- tai aluekeskuspolitiikkaan liittyviä mainintoja ei esiintynyt haastatteluaineistoissa lainkaan.

Aikaisemmissa tutkimuksissa on havaittu, että innovatiivisten yrittäjien mielestä neuvonpalvelut tukivat huonosti heitä. Maaseutuyrittäjien keksinnöt saattavat myös usein olla luonteeltaan sellaisia, että niiden kopiointi on helppoa (Alarinta 1998, s. 127, 128). Lisäksi maaseudun yrityskeskittymien innovaatiotoiminnan yhdeksi ongelmaksi on havaittu hallintorakenteiden ja hallinnollisten käytäntöjen pirstoutuneisuus. Innovaatiotoimintaa harjoittavat maaseudun yritykset ovat valittaneet paikallishallinnon ja erityisesti kuntien passiivista asennetta heidän liiketoimintansa kehittämisen ja tukemisessa (Anttiroiko ym. 2006, s. 289). Hankeluontoista kehittämistyötä kohtaan tunnetut pettymykset olivat samoja, joita raportoitu aikaisemmissa tutkimuksissa. Ne koskivat vetäjien työn laatua, kehittämissuunnitelmien tavoitteita ja tuloksia sekä sitä, että kehittämistyön muotoihin menee liikaa aikaa. (Anttiroiko 2006.)

Nykytilanteessa pienten maaseutuyritysten on ollut vaikeaa osallistua suurehkoihin teknologian kehittämiseen tähtääviin toimialaohjelmiin. Osallistuminen vaatii yritykseltä henkilöresursseja, joita pieniltä yrityksiltä puuttuu, sillä resurssit on sidottu päivittäiseen liiketoimintaan. (ks. Storhammar & Virkkala 2004b, s. 22.) Pieni talliyritys ylläpitää monenlaisia työprosesseja niukan työvoiman varassa. Taloudellisten resurssien niukkuuden lisäksi talleille on vaikeaa saada ammattitaitoista työvoimaa. Työvoiman niukkuus aiheuttaa puolestaan talliyrityksen innovaatiotoiminnan toteuttamiseen aikapulaa. Jos yrityksellä on idea, mutta ei mahdollisuutta ottaa innovaation toteuttamisen tuottamaa taloudellista riskiä kantaakseen, ei yritys ei pysty olemaan innovatiivinen. Innovatiivisuus riippuu resursseista, kannustimista, kyvystä hankkia tietoa sekä siirtää se käytäntöön. (Alarinta 1998, s. 54–55.)

Omien varojen niukkuus innovoinnin esteenä on yhtenevä tulos aiempien maaseutuyritysten tutkimusten kanssa (Alarinta 1998, s. 130). Alarinnan (1998) tulosten mukaan julkisissa palveluissa puuttuu maaseutuyritysten kannustus kehittämiseen ja innovatiivisuuteen. Samoin tutkiva tuotekehitys tuki puuttui tai oli innovoinnin kannalta puutteellista. Tässä tutkimuksessa haastateltavat eivät ilmaisseet asiaan näin suoraan. Ravitalliyrittäjät pitivät normaalia pankkilainarahoitusta yritystoiminnan rahoituksessa lähes ainoana vaihtoehtona. Kuitenkin pienten innovatiivisten yritysten arvosta suuri osa voi olla henkistä pääomaa, ja pankeilta voi puuttua sen arvioimiseen tarvittavaa osaamista. Lisäksi tutkimus- ja kehittämistoimintaan liittyy aina suuri epäonnistumisen riski, ja pankit saattavat suhtautua varovasti näiden rahoittamiseen. (ks. Lievonen & Lemola 2004.)

Aiemmissä tutkimuksissakin on todettu, että erittäin tärkeä tiedollisen ja sosiaalisen tuen antaja on ryhmä ihmisiä ja organisaatioita, joita yhdistää toimiminen samalla alalla (Alarinta 1998, s. 120). Hevostallitalliyrittäminen on maaseudulle tyypillistä elämäntapayrittämistä, jossa harvoin tavoitellaan yrityksen kasvua. Tärkeintä on oman ja perheen toimeentulon turvaaminen, toiminnan jatkuvuus sekä mielekäs monipuolinen työnkuva. (Katila 2000.) Tiukka yrittäjämäinen toimintatapa tai innovaatioiden kehittäminen ei silloin aina ole keskeistä.

Tutkimuksen tulokset tukevat aiempien tutkimusten tuloksia, joiden mukaan maaseutuyritykset usein hakevat, tai joutuvat hakemaan, keskeiset yhteistyösuhteensa paikallisen toimintaympäristön ulkopuolelta. Storhammarin ja Virkkalan (2004a ja 2004b, s. 20) tutkimuksen mukaan maaseutuyritysten innovaatiotoiminnan vuorovaikutuksen suuntana olivat asiakkaat ja hankkijat, ja siten kontaktit suuntautuivat suurelta osin maaseutuympäristön ulkopuolelle. Näin tapahtuu myös tämän tutkimuksen tulosten mukaan.

Lounais-Häme potentiaalinen hevosalan innovatiivinen ympäristö

Toimijoiden mielissä nämä kaksi mikrokeskittymää eivät näyttäytyneet yhtenä Lounais-Hämeen kattavana hevosalan yrityskehittymänä. Kun klusterin kehitysvaiheiksi voidaan määritellä piilevä, ilmaantuva, kehittyvä, kehittyneen vaiheen sekä uudistuva klusteri (Alarinta 1998, s. 39), Pilvenmäen ja Ypäjän alueen osaamistihentymät on kumpikin erikseen mahdollista luonnehtia kehittyneen vaiheen klustereiksi. Kummallakin osaamistihentymällä on pitkä historia, ja molemmat ovat kansallisesti, ja jopa kansainvälisesti tunnettuja. Sen sijaan Lounais-Häme yhtenä laajempaan hevosalan keskittymänä on vielä piilevä, koska toimijat eivät sitä tunnista sellaiseksi oman yritystoimintansa kannalta.

Lounais-Hämeellä on kuitenkin hyvät mahdollisuudet edelleen kehittyä yritystoimijoille merkittäväksi hevosalan klusteriksi. Alue yhtenä hevosalan keskittymänä on potentiaalinen innovatiivinen ympäristö, johon voi muodostua paljon sosiaalisia ja taloudellisia verkostoja, ja joista osa voi kiinteytyä uusiksi organisaatioiksi. Lounais-Hämeen kehittyminen yhdeksi yrityskehittymäksi vaatii kuitenkin, että kahden mikroklusterin välille syntyy yhä enenevässä määrin verkostoyhteistyötä ja yhdessä toimimisen synergia etuja.

Haastatellut yrittäjät uskoivat yhteistyön lisäämismahdollisuuksia Lounais-Hämeessä olevan paljon. Kriittiseksi asiaksi nousee oikeiden yhteistyökumppaneiden löytäminen, vuorovaikutuksen luonteen kehittäminen ja erikoistumisen mahdollistuminen yhteistyön kautta. Verkostomaisen toiminnan kehittäminen vaatii lisäksi organisatorisia innovaatioita (ks. Alarinta 1998, s. 130, 138, 160).

5 Loppukeskustelu

Maaseudulla sijaitsevat yritykset jäävät monista syistä innovaatiopolitiikan ja alueellisen innovaatiojärjestelmän ulkopuolelle. Syitä ovat esimerkiksi yrityksen ja sen resurssien pienuus paikallisten verkostojen puute, tai toimialan piirteet. Perinteisten toimialojen innovaatiotoiminnan rahoituksen saatavuus on arvoitu olevan heikompaa kuin trendikkäiden, korkean teknologian alojen. Keskeinen syy on myös nykyinen innovaatiopolitiikka, jossa painopiste on keskusalueiden keskittymien kehittäminen. (Storhammar & Virkkala 2004b, s. 6–19) Voidaan katsoa, että alueellisessa innovaatiopolitiikassa lähtökohtana ovat olleet keskuksat, joiden kautta on pyritty edistämään innovaatiotoimintaa keskuksen koko vaikutusalueelle (Storhammar & Virkkala 2004a, s. 251). Myös alueellinen innovaatiotutkimus on

ollut menestyneiden alueiden tutkimista. Valtavirtainen innovaatiotutkimus ei ole kiinnittänyt huomiota traditionaalsiin toimialoihin eikä maaseutumaisiin alueisiin.

Alueiden ja seutujen innovatiivisuutta on arvioitu esimerkiksi erilaisten kilpailukykyindeksien perusteella. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan menojen alueellinen jakauma on ollut hyvin yhdenmukainen korkean teknologian tuotannon jakautumisen kanssa. Seutukohtaiseen kilpailukykyindeksin mukaan, parhaiten menee suurilla yliopistokeskuksilla. Heikoimmat kilpailukykyindeksit saavat harvaan asutut maaseutualueet ja maaseudun palvelukeskukset. Kilpailukyky indeksien tarkastelu johtaa helposti kaupunki- ja keskusvetoisiin strategioihin ja alueelliseen keskittymiseen. (Storhammar & Virkkala 2004.) Kun kansallinen innovaatiojärjestelmä näyttää ainakin kilpailukykymittareiden mukaan toimivan jo varsin tehokkaasti kansantalouden, kasvukeskusten ja suuryritysten tasolla, innovaatioverkostojen sosiaalinen ja alueellinen laajentaminen on yksi teknologiapolitiikan tulevaisuuden haasteita (Ruuskanen 2004a, s. 46).

Kilpailukykymittareiden mukaan maaseutuyritysten innovaatiotoiminnan vilkkaus vaihtelee huomattavasti toimialoittain. Maaseudun kehittämisen kannalta on tärkeää, miten tieto ja innovaatio ymmärretään ja määritellään. Kiinnittämällä huomiota kasvukeskuten ulkopuolisten alueiden yritysten innovaatiopotentiaaliin, joka kilpailukykyindekseissä ei tule esiin, olisi mahdollista yhdistää vanhan aluepolitiikan tehokkuus- ja tasa-arvotavoitteet uudella, tietotalouteen sopivalla tavalla. Innovaatiopolitiikan ja alueellisen kehittämisen välinen raja liukenee erityisesti silloin, jos otetaan lähtökohdaksi laaja innovaatiokäsitys. Laaja innovaatiokäsitys lähtee innovaatioprofilien moninaisuudesta: tiede- ja teknologialähtöinen innovaatiotoiminta on vain yksi mahdollinen tie. (Storhammar & Virkkala 2004b, s. 6–19.) Tällainen näkökulma edellyttää innovaatiopolitiikan resurssien kohdentamista myös maaseutuyrityksille.

Nykyisessä innovaatiopolitiikassa on havaittavissa kaksi erilaista lähtökohtaa: osaamiskeskittymä eli –teknopolis-ajatteluun sekä oppivaan alueeseen pohjautuva kehittämisen malli. Teknopolisajattelu sopii yliopistokaupunkeihin ja näihin keskittyvien korkean teknologian alojen kehittämiseen. Oppivan alueen lähtökohdasta kehittämisen kohteena voivat olla myös perinteisten alojen yritykset. Siinä alueen innovaatioprosesseihin kytketään myös alemman asteen oppilaitokset. (Storhammar & Virkkala 2004a, s. 251)

Kun oppiminen otetaan keskeiseksi käsitteeksi innovaatiojärjestelmien tutkimuksessa, ei ole enää mielekäästä ajatella innovaatioita vain korkean teknologian kaupallistettuina keksintöinä. Sen sijaan kaikilla yrityksen toiminnan osa-alueilla tapahtuva uudistuminen voidaan käsitellä innovaatioina, liittyy se sitten tuotteisiin, niiden markkinointiin, tuotantoteknologiaan, yritysorganisaatioon, johtamiseen tai yrityksen ja sen toimintaympäristön välisiin suhteisiin. Tästä seuraa, että innovaatiosteemit laajenevat yhä suuremmiksi ja monimutkaisemmiksi (Ståhle & Sotarauta 2002, s. 35), ja niiden ulottuminen maaseutualueillekin mahdollistuu. Myös maaseutulähtöisten innovaatioverkostojen aseman vahvistaminen nousee tällöin tar-

kasteluun. Tulevaisuudessa on kiinnitettävä huomiota kasvukeskusten ulkopuolella toimivien pienyritysten ja palvelujen innovaatioiden kehitystarpeisiin.

Maaseutualueiden yritysten ja osaamistihentymien kiinnittyminen keskusalueisiin ja niiden tarjoamiin verkostoihin on myös tärkeää. Anttiroiko (2008) kumppaneineen puhuu tässä yhteydessä niin sanotuista innovaatiokäytävistä. Toimialakeskittymien kehittäminen maaseudun osaamiskeskittymiksi ja –tihentymiksi on yksi maaseudun innovaatiopolitiikan haasteita. Keskittymien sisäisessä vuorovaikutuksessa välittyy ideoita, innovaatioita, kokemuksia ja tietämystä. Tämä edellyttää paikallisten yritysten ja muiden organisaatioiden välisen yhteistyön käynnistämistä ja edistämistä. Hedelmällisen vuorovaikutuksen syntyminen edellyttää maaseudun yritysten ja alueellisten toimijoiden suurta aktiivisuutta hakea ja kehittää yhteistyötä, jolla innovaatioosaamistakin voidaan kehittää. (Storhammar & Virkkala 2003, s. 84–101.) Maaseudulla oleva erityisosaaminen tulisi kytkeä osaksi aluekeskus- ja osaamiskeskus –ohjelmia. Lisäksi erilaisten kehittämisohjelmien välistä koordinaatiota ja yhteensovittamista tulisi parantaa (Anttiroiko ym. 2006, s. 298–299).

Alueiden kilpailukyky voi perustua joustavuuteen ja innovaatioiden tuottamisen hajauttamiseen. Poliittikan näkökulmasta keskittymäkehityksen tukeminen voidaankin nähdä välineeksi korjata vuorovaikutus- ja verkostopuutteita innovaatioympäristön eri toimijoiden välillä, tai ainakin lieventää innovaatioiden syntyä mahdollisesti haittaavia tekijöitä. (Kutinlahti & Oksanen 2007, s. 36–45) Hierarkkisten käskyvaltasuhteiden sijaan keskittymän toiminnassa on tärkeää verkostomaiselle toiminnalle sopivat ajattelumallit ja toimintatavat. Innovaatioprosesseja ei voida ymmärtää ottamatta huomioon yrityksen institutionaalista ja kulttuurista kontekstia (Storhammar & Virkkala 2004b, s. 7).

Niinpä keskeistä innovaatiotoiminnan edistämisessä on vuorovaikutuksen synnyttäminen ja edistäminen. Innovaatiotoiminnan tukeminen edellyttää huomattavan paljon vuorovaikutusta ja rakenteellista dynaamisuutta alueen ihmisiltä ja organisaatioilta (Alarinta 1998, s. 37). Erityisen tärkeää olisi löytää keinoja, joilla tukea yritysten yhteistyöverkostojen monipuolistumista, mikä tehostaisi tiedon leviämistä erilaisten toimijoiden välillä. Tämä edistäisi uudenlaisten tiedon yhdistelmien muodostumista, eli innovatiivisuutta. (Ruuskanen 2004a, s. 46.)

Vuorovaikutusverkostojen kehittäminen on kuitenkin vaikeaa, koska niiden dynamiikka maaseutuympäristössä on vielä heikosti tunnettua. Muodollisesti kompetentin yhteistyökumppanin olemassa olokaan ei takaa yhteistyön alkamista, sillä sosiaalinen ja psykologinen etäisyys toimijoiden välillä voi pysyä suurena (Alarinta 1988, s.143, 157). Kriittiseksi asiaksi maaseutuyrityksille nouseekin yhä voimakkaammin oikeiden yhteistyökumppaneiden löytäminen. Julkisilta tukioorganisaatioilta toivotaankin yhä useammin toimenpiteitä, jotka antaisivat maaseudulla sijaitseville yrityksille mahdollisuuksia löytää hyviä yhteistyökumppaneita sekä saada palautetta omille ideoilleen (Storhammar & Virkkala 2003, s. 84, 98, 101).

Sen lisäksi, että löydetään sopivat verkosto-osapuolet, verkoston onnistuneen toiminnan edellytyksinä ovat verkoston yhteisen tahtotilan ja vision muodostuminen sekä näihin sitoutuminen; verkoston työnjaon ja vuorovaikutuksen toimivuus; tiedon, tietämyksen, osaamisen ja ymmärryksen esteetön kulku verkostossa; verkoston toiminnan johtamisen onnistuminen, sekä verkoston ulkoisten suhteiden hallinta. (Kuitunen & Haila 2007, s. 66.) Vuorovaikutusverkostojen kehittämisen erilaisia tavoitteita voivat olla toimintojen ulkoistamistarpeen määrittely, kompetenttien yhteistyökumppanien löytämisen mahdollistaminen, verkostojen tunnistaminen, vuorovaikutuksen luonteen kehittäminen, erikoistumisen mahdollistaminen, etäisyyksien voittaminen tai teoreettisen ja käytännöntiedon yhdistämisen tavoittelu. (Alarinta 1998, s. 160.)

Myös maaseutua koskevaa innovaatiokulttuuria tulisi vahvistaa. Sen vahvistamisessa olennaista on innovaatiotoimintaan liittyvien kysymysten nostaminen yleiseen keskusteluun. Tällaisia kysymyksiä voivat olla esimerkiksi seudun innovatiivisten yritysten esittely alueen toimijoille, seudun yrityksille yhteisten ongelmien käsittely, seudun keskeisten klusterien tulevaisuuteen vaikuttavien kysymysten käsittely, innovaatiotoiminnan yrityspalvelu- ja välittäjäorganisaatioiden tunnetuksi tekeminen, sekä seudun ulkopuolisen kehityksen ennakoitavissa olevien kysymysten esiin tuominen. (ks. Ståhle & Sotarauta 2002, s. 58)

Kaupungeissa ja suurissa taajamissa toteutettavaa innovaatiopolitiikkaa ei voida siirtää mekaanisesti maaseudulle, johtuen muun muassa taloudellisen rakenteen erilaisuudesta ja suuremmista maantieteellisistä etäisyyksistä, sekä taloudellisten ja sosiaalisten verkostojen suuresta yhteen kietoutumisesta maaseudulla. Mikäli pyritään paikallisen kehittämisselityksen luomiseen, edellytetään tulkinnallista tutkimusotetta, jossa pyritään ymmärtämään paikallisten toimijoiden tavoitteita, ongelmia ja ratkaisuja. Koska mekanismeja, jotka saavat aikaan innovaatioiden syntymisen maaseudulla, tunnetaan vähän, on niitä edelleen tutkittava. Lisäksi on tutkittava sitä, millä tavoin innovaatiopolitiikka tulisi sisällyttää nykyiseen maaseudun kehittämistyöhön. Selvää lienee, että maaseutu tarvitsee omaa erityistä innovaatio- tai osaamispoliittikkaa. (ks. Alarinta 1998, s. 18, 170, 172.)

Tutkittaessa innovaatioiden syntymistä maaseudulla keskeinen huomio kiinnitetään yhteistyöverkostoihin, ihmisten ja organisaatioiden vuorovaikutukseen, sekä siihen millä tavoin ympäristö ja vuorovaikutusverkostot rakentuvat, olivatpa ne sitten paikallisia tai ei-paikallisia. Maaseudun innovaatioita tarkasteltaessa on paikallaan moniulotteinen maaseudun määrittely, joka ei perustu vain alueen fyysisiin tai rakenteellisiin piirteisiin, vaan ennen kaikkea toiminnallisiin verkostoihin. Maaseudullakin sosiaalinen ja taloudellinen toimintaympäristö rakentuu sekä lähiyhteisöstä, että muista verkostoista, jotka voivat olla ylipaikallisia, kansallisia tai jopa kansainvälisiä. Jos maantieteellinen alue pidetään staattisena, eikä tietoisesti rakenneta vuorovaikutusyhteisöjä innovatiivisen ympäristön tapaan, voi kehittämistyö olla vaikeaa. Koska mitkään alueelliset rajat eivät ole selkeitä, niin myös alueellinen innovaatiojärjestelmä on alueellisesti monitasoinen ja monitahoinen. Verkostojen kautta on mahdollista tarkastella toiminnallisia kokonaisuuksia, jotka alueellisesti ovat erikokoisia ja maantieteel-

lisesti vaikeasti rajattavia. (ks. Alarinta1998, s. 18–23, 63, 142, 158.) Toiminnallisia verkostoja tarkastelemalla on mahdollista sivuuttaa maaseudun maantieteellisen määrittämisen ongelma. Tämä kuitenkin edellyttää joustavuutta myös erilaisten kehittämisorganisaatioiden ja rahoitusvälineiden alueellisessa kohdentamisessa, mikä onkin jo suurempi pulma. Tämä edellyttää aluekehittämisen ja innovaatiopolitiikan kohdentamista koskevaa tutkimusta, ja mahdollista uutta kehittämisen kohdealueen konstruktiivista määrittelyä.

Tehokkaassa ja vaikuttavassa kehittämistyössä yhteistyö eri toimijoiden välillä on keskeisessä asemassa. Yhteistyön kehittämiseen tulee panostaa aikaa ja energiaa. Instituutioilla on suuri merkitys kehittämistoiminnassa, mutta hallinnolliset ratkaisut luovat vain puitteet. Poliitiikan tehtävä on helpottaa organisaatioiden välistä verkostoitumista. (Stähle & Sotarauta 2002, s. 50) Käytännön verkostoitumisen yritykset ja yrittäjät tekevät itse. Ulkopuolinen ei pysty arvioimaan yhteistyökumppanien keskinäistä sopivuutta yhteistyön onnistumisen kannalta kaikkein tärkeimpien tekijöiden osalta, joita ovat kumppanien samanhenkisyys, psykologinen läheisyys ja keskinäinen luottamus.

Kirjallisuus

- Adler, P.S. & Kwon, S.-W. 2002. Social capital: Prospects for a new concept. *Academy of Management Review* 27(1): 17–40.
- Alarinta, J. 1998. Maaseutu innovatiivisena ympäristönä. Verkostot paikallisen elinkeinopolitiikan toteuttajina. Helsingin yliopisto, Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Seinäjoki A:4. Seinäjoki: Helsingin yliopisto. 200 s.
- Anttiroiko, A.-V., Kallio, O., Valkama, P. & Siitonen, P. 2006. Osaamiskeskittymät maaseudun kehittämisessä. *Kunnallistutkimuksia*. Tampere: Tampereen yliopisto. 321 s.
- Billig, M. 1996. *Arguing and Thinking: a rhetorical approach to social psychology*. Cambridge: University Press. 325 s.
- Burt, R.S. 1997. A Note on social capital and network content. *Social Networks* 19: 355–373.
- Burt, R.S. 2000. The Network Entrepreneur. Teoksessa: Swedberg, R. (toim.). 2000: *Entrepreneurship – The social science view*. New York: Oxford University Press. s. 281–307.
- Coleman, J.S. 1988. Social capital in creation of human capital. *American Journal of Sociology* 94: 95–200.
- Granovetter, M. 1973. The Strength of weak ties. *American Journal of Sociology* 78: 1360–1380.
- Granovetter, M. 1985. Economic actions and social structure: The Problem of embeddness. *American Journal of Sociology* 91: 418–510.
- Granovetter, M. 1992. Economic institutions as social constructions: A Framework for analysis. *Acta Sociologica* 35: 3–11.
- Granovetter, M. 2000. The Economic Sociology of Firms and Entrepreneurs. Teoksessa: Swedberg, R. (toim.). *Entrepreneurship – The social science view*. New York: Oxford University Press. s. 244–275.
- Johanson, J.-E. & Uusikylä, P. 1998. Sosiaalinen pääoma verkostoissa. *Sosiologia* 1/1998: 17–27.

- Johanson, J.-E. 2000. Sosiaalisen pääoman tasapaino – Verkoston tiiviys välineellisten hyötyjen ja yhteistyön edellytysten selittäjänä julkisessa organisaatiossa. Teoksessa: Kajanoja, J. & Simpura, J. (toim.). Sosiaalinen pääoma: globaaleja ja paikallisia näkökulmia. Stakes ja VATT raportteja 252. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy. s. 139–159.
- Jokivuori, P. & Ruuskanen, P. (toim.) 2004. Arjen talous - Talous, tunteet ja yhteiskunta. SoPhi 93. Jyväskylä: Minerva Kustannus Oy. 278 s.
- Kanter, R.M. 2000. When a Thousand Flowers Bloom: Structural, Collective and Social Conditions for Innovation in Organization. Teoksessa: Swedberg, R. (toim.). Entrepreneurship – The social science view. New York: Oxford University Press. s. 167–210.
- Katila, S. 2000. Moraalijärjestyksen rajaama tila: Maanviljelijä-yrittäjäperheiden selviytymisstrategiat. Helsingin kauppakorkeakoulu. HeSe print. 257 s.
- Kuitunen, S. & Haila, K. 2007. Verkostoitumisen pakko? Verkostotoiminta ja verkostojen hallinta osaamiskeskusohjelman klustereissa. Teoksessa: Kuitunen, S. & Niinkoski, M.-L. (toim.). Osaamisklusterit innovaatioyhteisöjen rakentajina – Näkökulmia osaamiskeskusohjelman lisäarvoon. s. 53–77. (Verkkajulkaisu). Viitattu: 9.9.2008. Saatavissa internetistä: http://www.tem.fi/files/18798/Osaamisklusterit_innovaatioyhteisöjen_rakentajina.pdf
- Kuitunen, S. & Niinkoski, M.-L. (toim.) 2007. Osaamisklusterit innovaatioyhteisöjen rakentajina – Näkökulmia osaamiskeskusohjelman lisäarvoon. 121 s. (Verkkajulkaisu). Viitattu: 9.9.2008. Saatavissa internetistä: http://www.tem.fi/files/18798/Osaamisklusterit_innovaatioyhteisöjen_rakentajina.pdf
- Kutinlahti, P. & Oksanen, J. 2007. Osaamisklusterit toimialojen uudistajina ja kasvun vauhdittajina. Teoksessa: Kuitunen, S. & Niinkoski, M.-L. (toim.). Osaamisklusterit innovaatioyhteisöjen rakentajina: Näkökulmia osaamiskeskusohjelman lisäarvoon. s. 32–52. (Verkkajulkaisu). Viitattu: 9.9.2008. Saatavissa internetistä: http://www.tem.fi/files/18798/Osaamisklusterit_innovaatioyhteisöjen_rakentajina.pdf
- Lemola, T. & Honkanen, P. (toim.) 2004. Innovaatiopolitiikka – kenen hyväksi, keiden ehdoilla? Helsinki: Gaudeamus. s. 311.
- Lemola, T. 2006. Alueellisen innovaatiopolitiikan suunta. KTM:n julkaisuja 10/2006. 49 s. Viitattu: 9.9.2008. Saatavissa internetistä: [http://julkaisurekisteri.ktm.fi/ktm_jur/ktmjur.nsf/All/7AF69F78754FA259C225712C002E9307/\\$file/jul10elo_2006_netti.pdf](http://julkaisurekisteri.ktm.fi/ktm_jur/ktmjur.nsf/All/7AF69F78754FA259C225712C002E9307/$file/jul10elo_2006_netti.pdf)
- Lievonen, J. & Lemola, T. 2004. Alueellisen innovaatiopolitiikan haasteita – tutkimustulosten tulkintaa. Sisäasiainministeriön julkaisut 16/2004. (Verkkajulkaisu). Viitattu: 9.9.2008. Ilmestynyt painettuna 2004. 158 s. Saatavissa internetistä: [http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/8FD588B5158353E3C2256E6A0026A23F/\\$file/162004.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/8FD588B5158353E3C2256E6A0026A23F/$file/162004.pdf)
- Lin, N. 1999. A Network theory of social capital. Connections 22: 28–51.
- Lähteenmäki-Smith, K. 2007. Monikeskuksinen osaamisrakenne innovaatiopolitiikan tavoitteena ja välineenä. Teoksessa: Kuitunen, S. & Niinkoski, M.-L. (toim.). Osaamisklusterit innovaatioyhteisöjen rakentajina – Näkökulmia osaamiskeskusohjelman lisäarvoon. s. 78–91. (Verkkajulkaisu). Viitattu: 9.9.2008. Saatavissa internetistä: http://www.tem.fi/files/18798/Osaamisklusterit_innovaatioyhteisöjen_rakentajina.pdf
- Miettinen, R., Toikka, K., Tuunanen, J., Lehenkari, J. & Freeman, S. 2006. Sosiaalinen pääoma ja luottamus innovaatioverkoissa. Helsingin yliopiston toiminnan teorian ja kehittävän työntutkimuksen yksikkö. Suomen Akatemian Sosiaalinen pääoma ja luottamusverkostot -tutkimusohjelman (SoCa) julkaisuja. 125 s. Saatavissa internetistä: http://www.jyu.fi/erillis/agoracenter/tutkimus/ac-projektit/soca/julkaisut/Miettinen_et_al_2006.pdf
- Nahapiet, J. & Ghoshal, S. 1998. Social capital, intellectual capital and the organizational advantage. Academy of Management Review 23(2): 242–266.

- Niemelä, S. 2002. Menestyvä yritysverkosto. Verkostonrakentajan ABC. Helsinki: Edita. 136 s.
- Nirkko, J. & Vesala, K.M. (toim.) 2004. Kirjoituksia maan sydämeltä. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 931. Helsinki: Tammer-Paino. 246 s.
- Niemi, K. & Virkkala, S. 2005. Yritysten innovaatiotoiminta elintarvike- ja matkailualoilla Keski-Pohjanmaalla ja elektroniikka alalla Oulun Eteläisessä. Pohjoismaisen tutkimushankkeen tuloksia. Chydenius-instituutti. Kokkolan yliopistokeskus. 92 s. (Verkkajulkaisu). Viitattu: 26.9.2008. Saatavissa internetistä: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18020/951-39-2166-2.pdf?sequence=1>
- Ollus, M., Ranta, J. & Ylä-Anttila, P. (toim.) 1998a. Yritysverkostot – kilpailua tiedolla, nopeudella ja joustavuudella. Vantaa: Taloustieto Oy. 133 s.
- Ollus, M., Ranta, J. & Ylä-Anttila, P. (toim.) 1998b. Verkostojen vallankumous – Miten johtaa verkostoyritystä? Vantaa: Taloustieto Oy. 172 s.
- Osaamiskeskusohjelma vuosille 2007-2013. Valtioneuvoston erityisohjelmat: Alueiden kehittämislaki (602/2002) ja Valtioneuvoston asetus (1224/2002). Saatavissa internetistä: http://www.oske.net/@Bin/13404/Erityisohjelma_OSKE.doc
- Paavola, V. 2003. Alueellisten tekijöiden merkitys maaseudun yrityskeskittymien syntymiseen – Esimerkkinä sikatalouden ja kutoma-alan yrityskeskittymät. MTT:n selvityksiä 45. Helsinki: MTT. 92 s. Saatavissa internetistä: <http://www.mtt.fi/mtts/pdf/mtts45.pdf>
- Paija, L. 1998a. Yritysverkostot: Miksi, miten ja miksi ei? Teoksessa: Ollus, M., Ranta, J. & Ylä-Anttila, P. Yritysverkostot – kilpailua tiedolla, nopeudella ja joustavuudella. Vantaa: Taloustieto Oy. s. 28–60.
- Paija, L. 1998b. Verkostoitumisen hyödyt, muodot ja riskit – Taloustieteellinen näkökulma. Teoksessa: Ollus, M., Ranta, J. & Ylä-Anttila, P. (toim.). Verkostojen vallankumous – Miten johtaa verkostoyritystä? Vantaa: Taloustieto Oy. s. 9–62.
- Pietiläinen, T., Lehtimäki, H. & Keso, H. 2005. Liiketoimintaosaamisen lähtökohdat – innovatiivinen ja verkostomainen yrittäjyys. Teknologia katsaus 175/2005. Helsinki: Tekes. 45 s. Viitattu: 15.2.2008. Saatavissa internetistä: <http://www.tekes.fi/julkaisut/liiketoimintaosaaminen.pdf>
- Porter, M.E. 1998. Clusters and the new economics of competition. Harvard Business Review 76(6): 7–90.
- Putnam, R. D. 1993. Making democracy work: Civic traditions in modern Italy. Princeton (N.J.): Princeton University Press. 258 s.
- Putnam, R. D. 2000. Bowling alone: America's declining social capital. Journal of Democracy 6(1): 65–78.
- Ranta, J. 1998. Verkostot ja verkostoyritykset – kilpailua ajalla, nopeudella ja joustavuudella. Teoksessa: Ollus, M., Ranta, J. & Ylä-Anttila, P. (toim.). Yritysverkostot – kilpailua tiedolla, nopeudella ja joustavuudella. Vantaa: Taloustieto Oy. s. 8–27.
- Rantamäki-Lahtinen, L. 2004. Maatilojen monialaistaminen – Empiirinen analyysi monialaisuuteen vaikuttavista tekijöistä. Maa- ja elintarviketalous 50. Helsinki: MTT Taloustutkimus. 131 s. Saatavissa internetistä: <http://www.mtt.fi/met/pdf/met50.pdf>
- Ruuskanen, P. 1999. Verkostot, luottamus ja riskiyhteiskunnan maaseutupolitiikka. Jyväskylä: Chydenius-instituutti. 88 s.
- Ruuskanen, P. 2000. Luottamus verkostotalouden laidalla. Teoksessa: Ilmonen, K. (toim.). Sosiaalinen pääoma ja luottamus. Jyväskylä: SoPhi. s. 93–118.

- Ruuskanen, P. 2001. Sosiaalinen pääoma – käsitteet, suuntaukset ja mekanismit. VATT-tutkimuksia 81. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. 67 s. Viitattu 15.2.2003. Saatavissa internetistä: http://www.vatt.fi/file/vatt_publication_pdf/t81.pdf
- Ruuskanen, P. 2004a. Innovaatioiden sosiaalisuus ja sosiaalinen pääoma. Teoksessa: Lemola, T. & Honkanen, P. (toim.). Innovaatiopolitiikka – kenen hyväksi, keiden ehdoilla? Helsinki: Gaudeamus. s. 32–48.
- Ruuskanen, P. 2004b. Joseph A. Schumpeter – Yrittäjyys, innovaatiot ja nykypäivän ongelmat. Teoksessa: Jokivuori, P. & Ruuskanen, P. (toim.). Arjen talous - Talous, tunteet ja yhteiskunta. SoPhi 93. Jyväskylä: Minerva Kustannus Oy. s. 28–48.
- Schumpeter, J.A. 2000. Entrepreneurship as Innovation. Teoksessa: Sisäasiainministeriö. 2006. Aluekeskusohjelma – toimintaa ja tuloksia. 36 s. Viitattu: 26.9.2008. Saatavissa internetistä: [https://www.etu-klubi.fi/intermin/hankkeet/aky/home.nsf/files/toimintaa_ja_tuloksia/\\$file/toimintaa_ja_tuloksia.pdf](https://www.etu-klubi.fi/intermin/hankkeet/aky/home.nsf/files/toimintaa_ja_tuloksia/$file/toimintaa_ja_tuloksia.pdf)
- Sitra. 2002. Innovaatiojärjestelmän uudistumishaasteet: Kansallisen innovaatiojärjestelmän tutkimusohjelman tuloksia ja johtopäätöksiä. Sitran raportteja 25. 42 s. (Verkkojulkaisu). Viitattu: 26.9.2008. Saatavissa internetistä: <http://www.sitra.fi/Julkaisut/raportti25.pdf>
- Storhammar, E. & Virkkala, S. 2003. Maaseutuyritysten innovaatioprosessit: Kaupungin ja maaseudun vuorovaikutuksen näkökulma. Jyväskylän yliopisto. Taloustieteiden tiedekunta. Julkaisu 153. Jyväskylä. 114 s. (Verkkojulkaisu). Viitattu: 26.9.2008. Saatavissa internetistä: <http://www.jyu.fi/economics/tutkimus/verkkojulkaisut/ytrraporttiverkko.pdf>
- Storhammar, E. & Virkkala, S. 2004a. Kasvukeskusten ulkopuolisen yritystoiminnan kehittäminen. Teoksessa: Lemola, T. & Honkanen, P. (toim.). Innovaatiopolitiikka – kenen hyväksi, keiden ehdoilla? Helsinki: Gaudeamus. s. 242–256.
- Storhammar, E. & Virkkala, S. 2004b. Maaseutu tietotaloudessa – Innovaationäkökulma kaupungin ja maaseudun vuorovaikutukseen. Maaseudun Uusiaika 3/2004. s. 5–25.
- Stähle, P. & Sotarauta, M. 2002. Alueellisen innovaatiotoiminnan tila, merkitys ja kehityshaasteet Suomessa. Esiselvitys. Tulevaisuusvaliokunta, Teknologian arvioiteja 13. Eduskunnan kanslian julkaisu 8/2002. Helsinki. 80 s. (Verkkojulkaisu). Viitattu: 9.9.2008. Saatavissa internetistä: [http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw.cgi/trip?\\${BASE}=erekj&\\${HTML}=akxpdf&\\${SNHTML}=akxeiloydy&tunniste=EKJ+8/2002](http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw.cgi/trip?${BASE}=erekj&${HTML}=akxpdf&${SNHTML}=akxeiloydy&tunniste=EKJ+8/2002)
- Stähle, P. & Sotarauta, M. 2003. Alueellisen innovaatiotoiminnan tila, merkitys ja kehityshaasteet Suomessa. Teknologia arvioiteja 15. Eduskunnan kanslian julkaisu 3/2003. Helsinki: Tulevaisuusvaliokunta. 226 s. (Verkkojulkaisu). Viitattu: 9.9.2008. Saatavissa internetistä: [http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw.cgi/trip?\\${BASE}=erekj&\\${HTML}=akxpdf&\\${SNHTML}=akxeiloydy&tunniste=EKJ+3/2003](http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw.cgi/trip?${BASE}=erekj&${HTML}=akxpdf&${SNHTML}=akxeiloydy&tunniste=EKJ+3/2003)
- Stähle, P., Sotarauta, M. & Pöyhönen, A. 2004. Innovatiivisten ympäristöjen ja organisaatioiden johtaminen. Tulevaisuusvaliokunta, Teknologian arvioiteja 19. Eduskunnan kanslian julkaisu 6/2004. Helsinki. 154 s. (Verkkojulkaisu). Viitattu: 9.9.2008. Saatavissa internetistä: [http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw.cgi/trip?\\${BASE}=erekj&\\${HTML}=akxpdf&\\${SNHTML}=akxeiloydy&tunniste=EKJ+6/2004](http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw.cgi/trip?${BASE}=erekj&${HTML}=akxpdf&${SNHTML}=akxeiloydy&tunniste=EKJ+6/2004)
- Stähle, P. 2004. Sosiaaliset innovaatiot. Seminaariesitys: Päättäjaindeksi seminaari. Järjestäjät: Tieto-yhteiskunnan kehittämiskeskus ry, Taloussanomien ja YLE. YLE:n isopaja, 11.5.2004.
- Swedberg, R. (toim.) 2000: Entrepreneurship – The social science view. New York: Oxford University Press. 403 s.
- TeKes. 2003. Alueiden elinvoima syntyy innovaatioista. Osaaminen, erikoistuminen ja verkottuminen ratkaisevat menestyksen kansainvälisessä kilpailussa. Helsinki. 32 s. (Verkkojulkaisu). Viitattu: 26.9.2008. Saatavissa internetistä: <http://www.tekes.fi/julkaisut/Alueiden.pdf>

- Toivola, T. 2006. Verkostoituva yrittäjyys: Strategiana kumppanuus. Business Edita. Helsinki: Edita. 126 s.
- TT. Teollisuus ja työnantajat. 2001. Kohti strategisia yritysverkostoja. 2001. Osaraportti I. Teollisuuden verkottumisen yleiskatsaus. 42 s. Viitattu: 9.9.2008. Saatavissa internetistä: <http://www.ek.fi/arkisto/ekarchive/20011116-153010-198.pdf>
- Törrönen, J. 2001. Haastattelemisen virikkeillä: virike johtolankana, pienoismaailmana ja/tai provosoijana. *Sosiologia* 38, 3: 205–217.
- Varamäki, E., Pihkala, T., Vesalainen, J. & Järvenpää, M. 2003. PK-yritysverkoston kasvu ja suorituskyvyn mittaaminen. Esiselvitys. Helsinki: Sitra. 67 s. Viitattu: 15.2.2008. Saatavissa internetistä: <http://www.sitra.fi/Julkaisut/raportti31.pdf>
- Vehmasto, E. 2008. Monialaisen maatilayrittäjyyden verkostot paikallisten toimijoiden kokemina. Teoksessa: Voutilainen, O., Vehmasto, E. & Vihinen, H. Verkostoituminen maatalojen monialaistumisen edistämiseksi – Liperin ja Mäntyharjun tapaus. s. 22–30. (Verkkajulkaisu). Viitattu: 15.2.2008. Saatavissa internetistä: <http://www.mtt.fi/mtts/pdf/mtts154.pdf>
- Vesala, K. & Rantanen, T. (toim.) 2007. Argumentaatio ja tulkinta: laadullisen asennetutkimuksen lähestymistapa. Helsinki: Gaudeamus. 269 s.
- Vesala, K. & Rantanen, T. 2007. Laadullinen asennetutkimus: lähtökohtia, periaatteita ja mahdollisuuksia. Teoksessa: Vesala, K. & Rantanen, T. (toim.). Argumentaatio ja tulkinta: laadullisen asennetutkimuksen lähestymistapa. Helsinki: Gaudeamus. s. 11–61.
- Vihinen, H. & Vesala, K.M. (toim.) 2007. Maatilayritysten monialaistuminen maaseudun elinkeinopolitiikassa ja sen rakentuminen kuntatason kehittämiskohteena. *Maa- ja elintarviketalous* 114. Helsinki: MTT Taloustutkimus. 243s., 4 liitettä.
- Voutilainen, O., Vehmasto, E. Vihinen, H. 2008. Verkostoituminen maatalojen monialaistumisen edistämiseksi – Liperin ja Mäntyharjun tapaustutkimus. MTT:n selvityksiä 154. Helsinki: MTT Taloustutkimus. 35 s. (Verkkajulkaisu). Saatavissa internetistä: <http://www.mtt.fi/mtts/pdf/mtts154.pdf>
- Westerlund, H. & Bolton, R. 2003. Local Social Capital and Entrepreneurship. *Small Business Economics* 21: 77–113.
- Woolcock, M. 2000. Sosiaalinen pääoma: menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus. Teoksessa: Kajan-
oja, J. & Simpura, J. (toim.). Sosiaalinen pääoma: globaaleja ja paikallisia näkökulmia. *Stakes ja VATT raportteja* 252. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy. s. 25–56.

Liite 1 (1/3). Ryhmähaastattelun skripti:

Pilvenmäen ravirata ryhmähaastattelutilaisuuden kulku 30.6.2008

0) Klo 17: Pizzaa ja salaattia heti tarjolla.

1) Hankkeenjohtaja kertoo syömisen lomassa lyhyesti InnoClus-hankkeesta

Osio 2. tutkimuskysymys: Selvittää, mitkä ovat yrityskeskittymissä ja –verkostoissa toimivien maaseutuyritysten käsitykset nykyisten kehittämis- ja rahoitusvälineiden käytön esteistä ja mahdollisuuksista innovaatiotoimintansa tukemiseen.

2) Esittelykierros (myös tutkijoiden)

- nimi,
- ”ikähaarukka”
- kauanko alalla,
- asema yrityksessä,
- yritysmuoto,
- päätuote tai –palvelu ja oheispalvelut,
- sijainti (onko myös Pilvenmäen ulkopuolista toimintaa).

3) Intro: Mikä on innovaatio

Innovaatio syntyy, kun ongelmaan löydetään uusi ratkaisu kehittämällä uusia laitteita, toimintatapoja ja verkostoja tai näiden yhdistelmiä.

Innovaatio voi olla:

1. Uusi tuote
2. Uusi tuotantotapa tai -menetelmä
3. Uuden raaka-aineen ja puolivalmisteen käyttöönotto
4. Uuden markkinan avautuminen
5. Uuden markkinarakenteen toteuttaminen

Innovaatio voi siis olla:

- teknologinen: uusi tekniikka, raaka-aine, tuote tai prosessi
- toiminnallinen: uusi toimintatapa tai systeemi esim. uusi yhteistyömuoto

3) Keskustellaan hetki ravialan innovaatioista pyytämällä esimerkkejä.

- Ehkä myös: mihin tarvittaisiin uusia ratkaisuja ravialalla?
- Kuka näitä ratkaisuja voisi kehittää tai on kehittänyt?

Liite 1 (2/3).

4) Näytetään ”seinälle” väite kerrallaan

Teema I) Innovaatiotoiminta Luonais-Hämeen hevostalouskeskittymässä ja –verkostoissa

Mitä haluamme saada selville:

- Mitä kautta tietoa uusista asioista saadaan.
- Missä kilpailijat ovat.
- Mitä hyötyä sijainnista on.
- Tehdäänkö yhteishankintoja, yhteismarkkinointia tms.
- Miten lannasta päästään eroon.

Mitä väitämme, jotta alkavat keskustella Lounais-Hämeen hevosalan keskittymää koskien:

Väite 1. Yritystoiminnassa tarvitsemani verkosto koostuu pääasiassa Lounais-Hämäläisistä yrittäjistä ja muista alueen toimijoista.

Väite 2. Hevosalan yrittäjillä Lounais-Hämeessä on monenlaista yritystoimintaa hyödyttävää yhteistoimintaa.

Väite 3. Ravitalliyrittäjillä Pilvenmäellä on monenlaista yrittäjien välistä yhteistoimintaa.

Väite 4. Uusista välineistä ja toimintatavoista ravialalla kuulen yleensä ensimmäisenä Pilvenmäen muilta ravitalliyrittäjiltä.

Teema II) Kehittämisen- ja rahoitusvälineiden käyttö yrityksen innovaatiotoiminnassa

a) Rahoitus

Mitä haluamme saada selville:

- Miten uusien laitteiden kehittäminen ravialalla on heidän tietääkseen rahoitettu.
- Miten ovat itse rahoittaneet jonkin uutuuden kehittämisen tai kokeilun.
- Tietävätkö millaista rahoitusta uusien laitteiden tai toimintatapojen kehittämiseen on saatavilla.
- Millaisia esteitä rahoituksen saatavuudelle heidän mielestään on.
- Onko rahoituksen saatavuus tai siihen liittyvät ehdot esteitä innovaatioiden kehittämiseksi haastateltavien mielestä.
- Mitä ovat haastateltavien mielestä muut mahdolliset esteet uutuuskehittämiseksi tai käyttöön otolle.

Mitä väitämme, jotta alkavat keskustella ja ottaa kantaa innovaatioiden rahoittamisteemaa koskien:

Liite 1 (3/3).

Väite 5. Rahoitus ei ole este uusien laitteiden tai toimintatapojen kehittämiseksi ravialalla.

Väite 6. Ravialan yrittäjät tietävät mistä ja miten rahoitusta uusien laitteiden ja toimintatapojen kehittämiseksi voi hakea.

b) Hankkeet

Mitä haluamme saada selville:

- Näkevätkö, että kehittämishankkeista on ollut hyötyä ravialalla.
- Näkevätkö, että hankkeiden avulla olisi syntynyt tai kehitetty uusia laitteita tai toimintatapoja.
- Minkälaista hanketoimintaa on hevosalalla ja Lounais-Hämeessä heidän tietääkseen ollut.
- Ovatko itse osallistuneet hankkeisiin.
- Haastateltavien halu osallistua hankkeisiin, millaisiin hankkeisiin, millaisia hankkeita pitäisi olla.
- Mitkä ovat hankkeisiin osallistumisen esteet haastateltavien mielestä.
- Haastateltavien halu itse koota hanke. Mitkä ovat hankkeen kokoamisen esteet.

Mitä väitämme, jotta alkavat keskustella ja ottaa kantaa kehittämishankkeita koskien:

Väite 7. Kehittämishankkeiden avulla on Lounais-Hämeessäkin kehitetty uusia välineitä ja toimintatapoja ravialalle.

Väite 8. Ravialan yrittäjät tietävät, miten kehittämishankkeen voi koota, ja miten hankkeelle voi hakea rahoitusta.

5) Noin 18.30: Juodaan kahvit.

6) Yritystutkija Hämeen TE-keskuksesta kertoo raviyrittäjien rahoitusmahdollisuuksista ja hankevetäjä hevosalan osaamiskeskus Hippoliksesta kertoo esimerkkejä hevos-hankkeista.

Liite 2 (1/1). Ryhmähaastatteluosallistujien koodit

RH1 Ravitalliyrittäjä

RH2 Ravitalliyrittäjä

RH3 Ravitalliyrittäjä

RH4 Ravitalliyrittäjä

RH5 Muu ravialan toimija

RH6 Ratsualan yrittäjä

RH7 Ratsualan yrittäjä

H1 Hankkeen johtaja Leena Rantamäki-Lahtinen, MTT Taloustutkimus

H2 Osion 2. tutkija, Elina Vehmasto, MTT Taloustutkimus

H3 ja H4 Osion 1. tutkijat Sanna Tiilikainen ja Heidi Saari, MTT Taloustutkimus

MTT:n selvityksiä -sarjan Maaseutu-teeman julkaisuja

- No 95 Voutilainen, O. 2005. Yritystuki maaseudun kehittämisen välineenä - maaseudun mikro-yritykset ja yritystukien kohdentuminen. 85 s. 6 liitettä. (verkkojulkaisu: <http://www.mtt.fi/mtts/pdf/mtts95.pdf>).
- No 103 Vihinen, H., Tapio-Biström, M.-L. & Voutilainen, O. 2005. Rural marginalisation and multi-functional land use in Finland. 121 p. 4 appendices. (verkkojulkaisu: <http://www.mtt.fi/mtts/pdf/mtts103.pdf>).
- No 127 Aakkula, J., Jokinen, P., Kaljonen, M. & Kröger, L. 2006. Maatalouden ympäristöpolitiikan skaalat ja oppiminen. 73 s., 2 liitettä.
- No 136 Komulainen, V. 2007. Etätyö maaseudulla kakkosasunnolla. Töissä lomalla luonnon helmassa. 94 s., 5 liitettä. (verkkojulkaisu: <http://www.mtt.fi/mtts/pdf/mtts136.pdf>)
- No 145 Juntti, L. & Rantamäki-Lahtinen, L. 2007. Monialaisuus maaseutuyrityksen mahdollisuutena. 62 s. (verkkojulkaisu: <http://www.mtt.fi/mtts/pdf/mtts145.pdf>).
- No 154 Voutilainen, O., Vehmasto, E. & Vihinen, H. 2008. Verkostoituminen maatalojen monialaistumisen edistämiseksi – Liperin ja Mäntyharjun tapaustutkimus. 35 s., 2 liitettä. (verkkojulkaisu: <http://www.mtt.fi/mtts/pdf/mtts154.pdf>).
- No 156 Rantamäki-Lahtinen, L. (toim.). 2008. Porotalouden taloudelliset menestystekijät. 129 s., 6 liitettä. (verkkojulkaisu: <http://www.mtt.fi/mtts/pdf/mtts156.pdf>).
- No 169 Rantamäki-Lahtinen, L., Vesala, H.T., Vesala, K.M., Karttunen, J. & Tuure, V.-M. 2008. Muuttuva maaseutuyrittäjyys – Monialaisten tilojen, perusmaatalojen ja maaseudun muiden yritysten yrittäjyys ja resurssienhallinta 2000–2006. 74 s., 3 liitettä. (verkkojulkaisu: <http://www.mtt.fi/mtts/pdf/mtts169.pdf>).
- No 172 Vehmasto, E. 2009. Innovaatiotoiminta Lounais-Hämeen hevostalouden yrityskeskittymässä. 42 s., 2 liitettä. (verkkojulkaisu: <http://www.mtt.fi/mtts/pdf/mtts172.pdf>).

